

Regeringens proposition

1981/82:83

om ändring i vallagen (1972:620), m. m.;

beslutad den 10 december 1981.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

CARL AXEL PETRI

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändrade regler för extra val till riksdagen. Ett extra val kan i dag i praktiken hållas först omkring tre månader efter ett beslut om sådant val. I propositionen föreslås olika åtgärder som skall göra det möjligt att genomföra ett extra val inom ca 50 dagar.

En förkortning av tiden för extra val förutsätter att valförberedelserna påskyndas på olika sätt. Bl. a. krävs ett snabbare förfarande vid nomineringen av kandidater och vid framställningen av valsedlar och röstkort.

För att kunna förkorta tiden för extra val är det också nödvändigt att i någon mån begränsa perioderna för förtidsröstning vid sådana val. I propositionen föreslås att tiden för poströstning förkortas från 24 till 17 dagar före valdagen och att röstningen på fartyg skall få börja tidigast 45 dagar före valdagen i stället för som nu 55 dagar.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1982.

1 Förslag till Lag om ändring i vallagen (1972:620)

Härigenom föreskrivs i fråga om vallagen (1972:620)¹

dels att 7 kap. 2 §, 8 kap. 7 §, 10 kap. 1 och 13 §§ samt 11 kap. 1, 3, 5 och 8 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas tre nya paragrafer, 10 kap. 7 a och 12 a §§ samt 11 kap. 6 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

2 §

Röstkort upprättas för den som är upptagen i allmän röstlängd av lokala skattemyndigheten och för den som är upptagen i särskild röstlängd av länsstyrelsen. *Röstkorten skall sändas till de röstberättigade senast 30 dagar före valdagen.*

Röstkort upprättas för den som är upptagen i allmän röstlängd av lokala skattemyndigheten och för den som är upptagen i särskild röstlängd av länsstyrelsen.

Vid ordinarie val till riksdagen och val i hela riket av landstingsledamöter och kommunfullmäktige skall röstkorten sändas till de röstberättigade senast 30 dagar före valdagen. Vid annat val skall röstkorten sändas till de röstberättigade senast 20 dagar före valdagen.

För val som äger rum samtidigt upprättas gemensamt röstkort.

8 kap.

7 §

Vid röstning med valsedel föresändelse lägger väljaren för varje val in sin valsedel i ett innerkuvert. I ordningställda kuvert lägges därefter in i ett ytterkuvert för valsedelsföresändelse som *tillslutes*. Detta lämnas genom bud till valförrättaren eller röstmottagaren.

Avlämnas valsedelsföresändelse i vallokal, öppnar valförrättaren ytterkuvertet och lägger de innerkuvert som väljaren i ordningställt i valurna.

Avlämnas valsedelsföresändelse på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg, lägger röstmottagaren in föresändelsen tillsammans med väljarens röstkort i ett ytterkuvert.

Vid röstning med valsedel föresändelse lägger väljaren för varje val in sin valsedel i ett innerkuvert. I ordningställda kuvert läggs därefter in i ett ytterkuvert för valsedelsföresändelse som *tillsluts*. Detta lämnas genom bud till valförrättaren eller röstmottagaren.

Avlämnas valsedelsföresändelse på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg, lägger röstmottagaren in föresändelsen tillsammans med väljarens röstkort i ett ytterkuvert. /

¹ Lagen omtryckt 1979:456.

Nuvarande lydelse

Med ytterkuvertet förfäres därefter så som anges i 6 §.

Föreslagen lydelse

de fall som avses i 11 kap. 8 § andra stycket läggs adresskortet i ytterkuvertet i stället för röstkortet. Med ytterkuvertet förfäres därefter så som anges i 6 §.

10 kap.

1 §

Röstning får ske på varje postanstalt inom riket från och med den tjugofjärde dagen före valdagen till och med valdagen, om ej annat följer av 2 §.

Vid ordinarie val till riksdagen och val i hela riket av landstingsledamöter och kommunfullmäktige får röstning ske på varje postanstalt inom riket från och med den tjugofjärde dagen före valdagen till och med valdagen. Vid annat val får röstning på postanstalt ske från och med den sjuttonde dagen före valdagen till och med valdagen.

Att röstning på postanstalt kan begränsas i vissa fall framgår av 2 §.

7 a §

Kuvert och sådana partimarkerade valsedlar och valsefelsblanketter som avses i 6 kap. 9 § första stycket samt övrig materiel som behövs för röstning skall finnas tillgänglig hos de svenska utlandsmyndigheter som centrala valmyndigheten bestämmer efter samråd med utrikesdepartementet.

12 a §

Kuvert och sådana partimarkerade valsedlar och valsefelsblanketter som avses i 6 kap. 9 § första stycket samt övrig materiel som behövs för röstning skall finnas tillgänglig på de svenska fartyg i utrikes fart som centrala valmyndigheten bestämmer.

13 §

Röstning på fartyg får börja tidigast den femtiofemte dagen före valdagen och pågå så länge att avgivna valsedlar kan beräknas vara centrala valmyndigheten till handa

Vid ordinarie val till riksdagen och val i hela riket av landstingsledamöter och kommunfullmäktige får röstning på fartyg börja tidigast den femtiofemte dagen före valdagen. Vid

Nuvarande lydelse

senast klockan 12 dagen före valdagen.

Föreslagen lydelse

annat val får röstning på fartyg börja tidigast den fyrtiofemte dagen före valdagen.

Röstning på fartyg får pågå så länge att avgivna valsedlar kan beräknas vara centrala valmyndigheten till handa senast klockan 12 dagen före valdagen.

Fartygets befälhavare bestämmer när och var röstning äger rum samt underrättar dem som befinner sig ombord om tid och ställe för röstningen.

Röstmottagare på fartyg är fartygets befälhavare eller den han utser.

11 kap.

1 §

Väljare som är gift får lämna valseedel genom sin make. Sådan valseedelsförsändelse anordnas på följande sätt.

Väljaren lägger för varje val själv in sin valseedel i ett innerkuvert. I närvaro av ett vittne lägger han sedan in iordningställda innerkuvert i ett ytterkuvert för valseedelsförsändelse och tillsluter detta. Därefter tecknar väljaren på ytterkuvertet försäkran på heder och samvete att han förfarit på detta sätt. Vittnet intygar skriftligen att väljaren egenhändigt undertecknat försäkran. Vittne skall ha fyllt 18 år. Väljarens make eller barn eller makens barn får ej vara vittne.

Valseedelsförsändelse får vara anordnad tidigast 24 dagar före valdagen. Försändelse som lämnas på fartyg får dock vara anordnad 55 dagar före valdagen. Dagen för försändelsens anordnande anges på ytterkuvertet.

3 §

Väljare, som på grund av sjukdom, rörelsehinder eller hög ålder ej kan inställa sig i vallokalen för det valdistrikt där han är upptagen i röstlängd eller, om han vistas utomlands, hos närmaste utlandsmyndighet där röstning äger rum, får lämna valseedel genom bud. Bud får den vara som är väljarens barn, barnbarn, fader, moder eller syskon eller hans vårdare och som fyllt 18 år. Sådan valseedelsförsändelse anordnas på följande sätt.

Väljaren lägger för varje val själv in sin valseedel i ett innerkuvert. I närvaro av budet och ett vittne lägger han sedan in iordningställda innerkuvert i ett ytterkuvert för valseedelsförsändelse och tillsluter detta. Därefter tecknar väljaren på ytterkuvertet försäkran på heder och samvete att han förfarit på detta sätt samt att han av anledning som anges i första stycket ej kan inställa sig för röstning i vallokalen för valdistriktet eller hos utlandsmyndigheten. Budet och vittnet intygar skriftligen att väljaren egenhändigt undertecknat försäkran samt att något förhållande som strider mot innehållet ej är känt för dem. Vittne skall ha fyllt 18 år. Väljarens make eller barn eller makens barn får ej vara vittne.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Valsedelsförsändelse får vara anordnad tidigast 24 dagar före valdagen. Dagen för försändelsens anordnande anges på ytterkuvertet.

5 §

Väljare som betjänas av lantbrevbärare får lämna valsedel genom denne, om röstning äger rum vid den postanstalt till vilken lantbrevbäraren är knuten. Vid val som ej omfattar hela riket får dock centrala valmyndigheten på förslag av postverket begränsa antalet linjer vid vilka valsedel får lämnas genom lantbrevbärare.

Valsedelsförsändelse som avses i första stycket anordnas på följande sätt. Väljaren lägger för varje val själv in sin valsedel i ett innerkuvert. I närvaro av ett vittne lägger han sedan in iordningställda innerkuvert i ett ytterkuvert för valsedelsförsändelse och avslutar detta. Därefter tecknar väljaren på ytterkuvertet försäkran på heder och samvete att han förfarit på detta sätt. Vittnet intygar skriftligen att väljaren egenhändigt undertecknat försäkran. Vittne skall ha fyllt 18 år. Väljarens make eller barn eller makens barn får ej vara vittne, ej heller lantbrevbäraren.

Valsedelsförsändelse får vara anordnad tidigast 24 dagar före valdagen. Dagen för försändelsens anordnande anges på ytterkuvertet.

Väljaren lämnar själv valsedelsförsändelsen och sitt röstkort till lantbrevbäraren. Väljare som ej är känd för lantbrevbäraren skall legitimera sig. Gör han ej det, får han icke lämna försändelsen. Lantbrevbäraren intygar på ytterkuvertet att han mottagit försändelsen av väljaren.

6 a §

Vid ordinarie val till riksdagen och val i hela riket av landstingsledamöter och kommunfullmäktige får valsedelsförsändelse vara anordnad tidigast 24 dagar före valdagen. Försändelse som lämnas på fartyg får dock vara anordnad tidigast 55 dagar före valdagen.

Vid annat val får valsedelsförsändelse som lämnas i vallokalen eller på postanstalt vara anordnad tidigast 17 dagar före valdagen. Försändelse som lämnas hos utlandsmyndighet får vara anordnad tidigast 24 dagar före valdagen och försändelse som lämnas på fartyg tidigast 45 dagar före valdagen.

Dagen för försändelsens anordnande anges på ytterkuvertet.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*8 §²

Lämnas valsefelsförsändelse på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg, kontrollerar röstmottagaren att försändelsen är i föreskrivet skick och har anordnats inom föreskriven tid samt att ytterkuvertet är tillslutet. I närvaro av den som har lämnat valsefelsförsändelsen lägger därefter röstmottagaren in försändelsen i ett ytterkuvert med fönster tillsammans med väljarens röstkort, vilket placeras närmast ytterkuvertets fönster, och tillsluter ytterkuvertet. Röstmottagaren tar slutligen hand om ytterkuvertet samt antecknar på en särskild förteckning väljarens namn och den valnämnd till vilken ytterkuvertet skall sändas. På ytterkuvertet antecknas det värdepостnummer som är angivet i förteckningen.

Om den som vill lämna en valsefelsförsändelse hos utlandsmyndighet eller på fartyg inte kan förete väljarens röstkort, skall röstmottagaren upprätta ett adresskort med ledning av väljarens pass och de uppgifter om väljaren som budet kan lämna. Vid röstning på fartyg får väljarens sjöfartsbok eller annan giltig identitetshandling företes i stället för pass.

Är den som vill lämna valsefelsförsändelsen ej känd för röstmottagaren, skall han legitimera sig. Gör han ej det, får han icke avlämna försändelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

2 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval**

Härigenom föreskrivs att 15, 30 och 37 §§ lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

15 §

I fråga om röstkort äger 7 kap. 1 § andra stycket, 2 § första stycket och 3 § vallagen (1972:620) motsvarande tillämpning.

I fråga om röstkort tillämpas 7 kap. 1 § andra stycket, 2 § första stycket och 3 § vallagen (1972:620). Röstkorten skall sändas till de röstberättigade, vid val i hela riket senast 30 dagar och vid annat val senast 20 dagar före valdagen.

² Senaste lydelse 1981:525.

¹ Lagen omtryckt 1979:376.

Nuvarande lydelse

Förslagen lydelse

30 §²

Röstning får ske på varje postanstalt inom riket från och med den tjugofjärde dagen före valdagen till och med närmaste helgfria dag före valdagen, om ej annat följer av andra eller tredje stycket.

Röstning får ske på varje postanstalt inom riket, *vid val i hela riket från och med den tjugofjärde dagen och vid annat val från och med den sjuttonde dagen* före valdagen till och med närmaste helgfria dag före valdagen, om ej annat följer av andra eller tredje stycket.

Röstning på postanstalt äger rum under tid då postanstalt är öppen för allmänheten. På förslag av postverket får centrala valmyndigheten begränsa den tid då röstning får ske på postanstalt. Röstning skall dock alltid kunna äga rum under minst en timme varje dag då postanstalten är öppen för allmänheten.

Finns det särskilda skäl, får centrala valmyndigheten på förslag av postverket bestämma att röstmottagning skall anordnas endast på vissa postanstalter. Vid val som omfattar hela riket skall röstning dock alltid kunna äga rum på minst en postanstalt i varje kommun.

Inrättas med anledning av valet postanstalt vid sjukhus, ålderdomshem, kriminalvårdsanstalt eller liknande vårdinrättning eller vårdanstalt, äger röstning där rum på tid som postverket bestämmer efter samråd med valnämnden och med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning, dock tidigast sjunde dagen före valdagen. Postverket skall samråda med valnämnden och med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning om hur röstningen skall genomföras. På begäran av postverket skall valnämnden utse erforderligt antal personer att biträda röstmottagare på postanstalten.

37 §

I fråga om anordnande av valsefelsförsändelse äger 11 kap. 1 § andra och tredje styckena, 3 § andra och tredje styckena samu 5 § andra och tredje styckena vallagen (1972:620) motsvarande tillämpning. I fråga om avlämnande av valsefelsförsändelse till lantbrevbärare äger vidare 11 kap. 5 § fjärde stycket vallagen motsvarande tillämpning.

I fråga om anordnande av valsefelsförsändelse *tillämpas* 11 kap. 1 § andra stycket, 3 § andra stycket, 5 § andra stycket samu 6 a § tredje stycket vallagen (1972:620). *Valsefelsförsändelse får vara anordnad, vid val i hela riket tidigast 24 dagar och vid annat val tidigast 17 dagar före valdagen.* I fråga om avlämnande av valsefelsförsändelse till lantbrevbärare *tillämpas* vidare 11 kap. 5 § tredje stycket vallagen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

² Senaste lydelse 1981:526.

3 Förslag till Lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369)

Härigenom föreskrivs att 6 och 10 §§ folkomröstningslagen (1979:369) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

När folkomröstning skall förrättas, skall, i den mån centrala valmyndigheten inte förordnar annat, för var och en som enligt gällande röstlängd är röstberättigad vid omröstningen upprättas röstkort med uppgifter om den röstberättigade. Röstkortet skall dessutom innehålla uppgifter om omröstningen till ledning för den röstberättigade. För folkomröstning och val till riksdagen som äger rum samtidigt upprättas gemensamt röstkort. I fråga om röstkort tillämpas i övrigt 7 kap. 1 § andra stycket *samt 2 och 3 §§* vallagen (1972:620).

Föreslagen lydelse

6 §

När folkomröstning skall förrättas, skall, i den mån centrala valmyndigheten inte förordnar annat, för var och en som enligt gällande röstlängd är röstberättigad vid omröstningen upprättas röstkort med uppgifter om den röstberättigade. Röstkortet skall dessutom innehålla uppgifter om omröstningen till ledning för den röstberättigade. För folkomröstning och val till riksdagen som äger rum samtidigt upprättas gemensamt röstkort. I fråga om röstkort tillämpas i övrigt 7 kap. 1 § andra stycket, *2 § första och tredje styckena samt 3 §* vallagen (1972:620). *Röstkortet skall sändas till de röstberättigade senast 30 dagar eller, om omröstningen äger rum i samband med extra val till riksdagen eller om den inte omfattar hela riket, senast 20 dagar före valdagen.*

Centrala valmyndigheten bör på lämpligt sätt sprida kännedom bland allmänheten om tid och sätt för röstning och om de bestämmelser i övrigt som gäller för folkomröstningen. Myndigheten bör vidare inför folkomröstning i grundlagsfråga på lämpligt sätt sprida kännedom bland allmänheten om lydelsen av det förslag som omröstningen avser.

10 §

Röstning sker på dagen för folkomröstningen i omröstningslokalen för det omröstningsdistrikt där den röstande är upptagen i röstlängd. Röstberättigad, som på grund av vistelse utom riket eller på annan ort inom riket eller av annat skäl finner sig vara förhindrad att rösta på tid och plats som nu sagts, får rösta på postanstalt inom riket, hos svensk utlandsmyndighet eller på svenskt fartyg i utrikes fart.

Om flera omröstningar äger rum samtidigt, skall den som röstar på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg vid ett och samma tillfälle utöva sin rösträtt i samtliga omröstningar som han vill deltaga i. Om omröstning äger rum i samband med val till riksdagen, skall röstande som nu har angivits, som önskar delta både i omröstningen och i valet, avge sin röst i folkomröstningen samtidigt som han röstar i valet.

Navarande lydelse

I fråga om röstningen och om den vidare behandlingen av röster som har avgivits på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg tillämpas i övrigt 8-12 kap. vallagen (1972:620).

I lokal där röstning äger rum skall finnas tillgängliga ett exemplar av denna lag, av särskild lag för den ifrågavarande folkomröstningen, om sådan har beslutats, och av vallagen. Såvitt gäller folkomröstning i grundlagsfråga skall därjämte finnas tillgänglig texten till det förslag som avses med omröstningen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

Föreslagen lydelse

I fråga om röstningen och om den vidare behandlingen av röster som har avgivits på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg tillämpas i övrigt *bestämmelserna om ordinarie val till riksdagen i 8-12 kap. vallagen (1972:620). Om folkomröstning äger rum i samband med extra val till riksdagen eller om den inte omfattar hela riket, tillämpas i stället bestämmelserna om extra val i 8-12 kap. vallagen.*

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-12-10

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Tillander, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Petri

Proposition om ändring i vallagen (1972:620), m. m.

1 Inledning

I januari 1978 tillkallades en kommitté (Ju 1978:01) för att se över vallagen (1972:620, omtryckt 1979:456, ändrad senast 1981:525, ValL). Kommittén¹ antog namnet 1978 års vallagskommitté.

Kommittén har avlämnat delbetänkandena (SOU 1978:64) Översyn av vallagen 1 och (SOU 1980:45) Översyn av vallagen 2. På grundval av betänkandena och remissyttrandena över dessa har regeringen lagt fram tre propositioner om ändringar i vallagen (1978/79:48, 1978/79:171 och 1980/81:170). Förslagen har antagits av riksdagen (KU 1978/79:15, KU 1978/79:31, KU 1980/81:26, rskr 1978/79:77, rskr 1978/79:296, rskr 1980/81:392, SFS 1978:907, 1979:456, 1981:525).

Vad som nu återstår enligt de ursprungliga direktiven för kommittén är i huvudsak frågor med anknytning till valprovsningsnämndens verksamhet. Dessa frågor avser kommittén att redovisa i ett slutbetänkande i början av 1982.

Genom tilläggsdirektiv den 4 juni 1981 uppdrog regeringen åt kommittén att göra en översyn av förfarandet vid extra val till riksdagen med sikte på att göra det möjligt att hålla sådana val inom kortare tid än som f. n. kan ske

¹ Riksdagsledamoten Sven-Erik Nordin, ordförande, ombudsmannen Ronny Karlsson, f. d. riksdagsledamoten Holger Mossberg, ombudsmannen Georg Pettersson, organisationssekreteraren Lars Pettersson, ombudsmannen Kerstin Schultz och riksdagsledamoten Per-Olof Strindberg.

(Dir. 1981:38). Kommittén har i september 1981 avlämnat betänkandet (Ds Ju 1981:21) Tiden för extra val till riksdagen. Till protokollet i detta ärende bör fogas kommitténs sammanfattning av sitt betänkande som *bilaga 1* och de författningsförslag som läggs fram i betänkandet som *bilaga 2*. Beträffande kommitténs närmare överväganden hänvisas till betänkandet.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av deras remissyttranden bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

2 Allmän motivering

2.1 Allmänna synpunkter

Extra val till riksdagen skall hållas inom tre månader från det att regeringen har förordnat om sådant val (3 kap. 4 § regeringsformen, RF). Valdagen bestäms av regeringen. Extra val kan äga rum också i anledning av att riksdagen fyra gånger har förkastat talmannens förslag till ny statsminister (6 kap. 3 § RF). Valdagen bestäms då av riksdagens talman efter samråd med centrala valmyndigheten. Även i det fallet är tidsfristen tre månader. Tiden för genomförande av extra val är alltså i regeringsformen angiven som en maximifrist. Det finns inte något lagligt hinder för regeringen resp. talmannen att besluta att extra val skall genomföras inom kortare tid än tre månader om så anses möjligt med hänsyn till partiernas och myndigheternas valförberedelser.

För förberedelse och genomförande av extra val gäller nästan genomgående samma bestämmelser som för ordinarie val. En särbestämmelse finns dock beträffande fristen för registrering av partibeteckning, som vid ordinarie val utgår den 30 april under valåret men vid extra val utgår en vecka efter det att beslut om valdagen har meddelats (5 kap. 2 § Vall.).

Med den nu gällande ordningen går det knappast att anordna extra val inom en tid som nämnvärt understiger den grundlagsfästa maximitiden. Valförberedelserna med tryckning av röstkort och valsedlar samt distribution av valmateriel till svenska utlandsmyndigheter och fartyg i utrikes fart är tidskrävande. Vidare är perioden för förtidsröstning förhållandevis lång. Redan 55 dagar före valdagen inleds röstningen på fartyg medan röstningen på postanstalter och hos utlandsmyndigheter börjar 24 dagar före valdagen. Sammantaget gör detta att maximitiden för extra val inte kan underskridas med mer än en eller ett par dagar. Man måste alltså med nu gällande vallagstiftning räkna med en tid av tre månader för att genomföra ett extra val.

1978 års vallagskommitté har haft i uppdrag att se över förfarandet vid extra val till riksdagen med sikte på att göra det möjligt att hålla sådana val

inom kortare tid än vad som kan ske f. n.

Kommittén har gjort en genomgång av partiernas och myndigheternas åtgärder för att förbereda val samt övervägt röstningsperiodens längd vid poströstning och vid röstning hos utlandsmyndigheter och på svenska fartyg i utrikes fart. En förkortning av tidsfristen för extra val förutsätter enligt kommittén ändringar i flera delar av valförfarandet, främst i fråga om nomineringen av kandidater, tryckningen och distributionen av valsedlar och annan valmateriel samt i fråga om röstningen på postanstalter, hos utlandsmyndigheter och på fartyg.

Kommitténs överväganden mynnar ut i förslag som innebär att tiden för att genomföra extra val i praktiken kan förkortas från tre månader till omkring 50 dagar.

Kommitténs förslag har fått ett positivt mottagande under remissbehandlingen. Förslagen tillstyrks eller lämnas utan erinran av de flesta remissinstanserna.

För egen del vill jag till en början erinra om att det i Sverige har varit sällsynt med nyval under löpande mandatperiod. Den förkortning av mandatperioden från fyra till tre år som ägde rum i samband med övergången till enkammarriksdag har också i viss mån begränsat behovet av att använda möjligheten att anordna extra val. Även med treåriga mandatperioder kan det emellertid i vissa fall uppkomma situationer då det kan finnas anledning att utlysa extra val.

Som kommittén har papekat kan anledningarna till extra val vara varierande. Fördelningen av mandat i ett ordinarie val kan ha blivit sådan att det visar sig omöjligt för riksdagens talman att finna en regeringsbildare som kan accepteras av riksdagsmajoriteten. Det parlamentariska underlaget för en sittande regering kan svikta med misstroendeförklaring som följd. Vidare kan upplösningen av en koalitionsregering leda till extra val.

Oavsett vilka omständigheter som föranleder ett extra val är det angeläget att det finns möjlighet att hålla ett sådant val utan onödigt dröjsmål. Man kan inte komma ifrån att det i vissa fall kan innebära påtagliga olägenheter att extra val inte kan hållas förrän närmare tre månader efter beslutet om extra val. Under den tiden och ända fram tills en ny regering har bildats är förutsättningarna för normalt regeringsarbete avsevärt hämmade. Det är därför önskvärt att man kan påskynda förfarandet så att en arbetsduglig regering kan bildas så snart som möjligt.

Samtidigt är det emellertid av utomordentlig vikt att hålla fast vid att valförfarandet skall vara tillförlitligt och att alla röstberättigade skall ha möjlighet att utöva sin rösträtt. Som kommittén har utvecklat närmare är det också önskvärt att samma regler så långt som möjligt gäller för extra val som för ordinarie val.

Av kommitténs betänkande framgår att tiden för att genomföra ett extra val kan förkortas betydligt utan någon försämring av tillförlitligheten. Inte

heller skulle möjligheterna att delta i valet påverkas menligt. Enligt min mening bör man nu vidta sådana åtgärder som gör det möjligt att förkorta tiden för extra val enligt de riktlinjer som kommittén har dragit upp.

Kommitténs förslag innebär i praktiken att extra val kan hållas inom ca 50 dagar från ett beslut om sådant val. Förslaget innefattar dock inte någon ändring av den maximifrist på tre månader som anges i 3 kap. 4 § RF. För min del ansluter jag mig till uppfattningen att någon ändring inte bör göras i den grundläggande bestämmelsen i RF utan att man bör begränsa sig till att vidta sådana åtgärder som gör det möjligt att anordna extra val inom ca 50 dagar.

Som kommittén påpekar kan man inte generellt påstå att just 50 dagar är en lämplig frist för varje extra val. Om det under förberedelsestiden för ett val infaller en eller flera större helger, kan det bli nödvändigt att förlänga fristen. Det kan också tänkas att partierna är ense om att en viss fråga som är aktuell i valet är av sådan beskaffenhet att det krävs längre tid än normalt för att informera väljarna. Vidare kan fristen för ett extra val i någon mån vara beroende av vilken veckodag som beslutet om valet fattas. Liksom kommittén utgår jag från att samråd sker med företrädare för riksdagspartierna innan dagen för ett extra val bestäms.

De åtgärder som behöver vidtas för att förkorta tiden för att genomföra ett extra val berör dels valförberedelserna, dels fristerna för röstning. Jag börjar med att ta upp sådana frågor som främst rör valförberedelserna och som inte kräver några nämnvärda författningsändringar. Därefter behandlar jag frågor om förtidsröstning och vissa andra frågor som fordrar ändringar i vallagen.

De förslag som kommittén lägger fram avser inte bara extra val till riksdagen utan också omval till riksdagen och omval av landstingsledamöter, kommunfullmäktige och kyrkofullmäktige. Omval kan förekomma bl. a. när föreskriven ordning inte har iakttagits vid förberedande och genomförande av ett val, om det med fog kan antas att vad som har förekommit har inverkat på valutgången. Valprövningsnämnden kan då förordna om omval i en eller flera valkretsar (15 kap. 7 § ValL och 51 § lagen /1972:704/ om kyrkofullmäktigval). Kommittén förordar dessutom att det enklare förfarandet skall användas när ny folkomröstning förrättas. Kommitténs överväganden i denna del har inte föranlett några invändningar under remissbehandlingen.

Enligt min mening är det diskutabelt om det snabbare förfarande som föreslås för extra val bör gälla också vid omval. Det kan göras gällande att i princip samma bestämmelser bör gälla vid omval som vid ordinarie val. I sådana fall då det är särskilt angeläget att snabbt genomföra ett omval kan detta redan med nuvarande regler underlättas genom att RSV beslutar om begränsningar av möjligheterna att rösta hos utlandsmyndigheter och på fartyg (10 kap. 7 och 12 §§ ValL.).

Å andra sidan bör emellertid beaktas att det just i omvalsfallen regelmässigt är önskvärt med en viss snabbhet i förfarandet. En förutsättning för att omval skall ske är ju att det har förekommit något som kan antas ha inverkat på valutgången. Det är då givetvis angeläget att omvalet kommer till stånd så snart som möjligt för att man skall få ett slutgiltigt avgörande.

Med hänsyn till det anförda tillstyrker jag kommitténs förslag angående tillämpningsområdet för de nya bestämmelserna. Jag återkommer till hithörande frågor i specialmotiveringen.

2.2 Valförberedelser

2.2.1 Indelning i valdistrikt m. m.

För val till riksdagen är riket indelat i 28 valkretsar. Enligt 2 kap. 2 § ValL fastställer RSV antalet fasta valkretsmandat i varje valkrets före utgången av april varje år då ordinarie val till riksdagen skall hållas. Fördelningen av sådana mandat fastställs enligt 3 kap. 6 § RF för tre år i sänder. Den fördelning som har gjorts för ett ordinarie riksdagsval gäller alltså även för ett ev. extra val under den följande mandatperioden.

Bestämmelser om kommunernas indelning i valdistrikt finns i 3 kap. ValL. Beslut om indelningen i valdistrikt fattas av länsstyrelsen på förslag av kommunfullmäktige. Sådana beslut skall normalt meddelas senast en månad före ingången av det år under vilket beslutet skall tillämpas. Kommunerna är skyldiga att se över indelningen året närmast före sådana år då ordinarie val till riksdagen skall äga rum.

Kommittén har inte föreslagit några ändringar av bestämmelserna om valkretsar eller valdistrikt. Den har emellertid i sitt betänkande erinrat om ett uttalande av RSV i valhandboken för valnämnderna. RSV framhåller där att indelningen i valdistrikt kan behöva ses över även under mellanvalsåren, särskilt om större förändringar i befolkningsstrukturen inträffar i en kommun, t. ex. genom nybyggnation. Kommittén understryker vikten av att kommunerna följer RSV:s rekommendation.

Under remissbehandlingen har inte kommit fram några förslag till ändringar av ifrågakvarande bestämmelser. Inte heller för min del anser jag att det finns anledning att göra några ändringar av dessa bestämmelser för att kunna genomföra en förkortning av tiden för extra val. Jag utgår därvid från att kommunerna även under mellanvalsåren ser över indelningen i valdistrikt i enlighet med RSV:s uttalanden, så att indelningen är anpassad efter de aktuella befolkningsförhållandena också vid ett ev. extra val.

2.2.2 Vallokaler och valförrättare

I 9 kap. 6 § ValL föreskrivs att kommunen skall tillhandahålla lämpliga vallokaler. I praktiken ankommer det på valnämnden att anskaffa vallokaler.

I många fall har valdistrikten naturligtvis samma lokaler år från år och valnämndens uppgift inskränks i sådana fall till att kontrollera att lokaler är tillgängliga och att det finns lämplig utrustning där.

Enligt 9 kap. 1 § ValL skall vallokaler hållas öppna för röstning mellan kl. 8 och 20 på valdagen. RSV kan dock medge att vallokalen för ett valdistrikt hålls öppen under kortare tid. Sådana tillstånd brukar lämnas för 300-400 valdistrikt. RSV kan meddela föreskrifter om när ansökningar om avkortat öppethållande skall göras. Vid ordinarie val är det vanligt att sådana ansökningar skall ges in senast kring månadsskiftet mars-april.

Röstkorten skall innehålla uppgifter om valet till ledning för de röstberättigade (7 kap. 1 § ValL). På röstkorten finns tryckt bl. a. var den röstberättigade skall lämna sin röst och när vallokalen hålls öppen för röstning. Detta innebär att både vallokaler och tider för deras öppethållande måste vara bestämda innan tryckningen av röstkort kan börja.

Kommittén påpekar att valnämnden så snart ett beslut om extra val har fattats måste kontrollera att valdistriktens vallokaler är tillgängliga på valdagen och, om så inte är fallet, anskaffa lokaler för de distrikt som saknar sådana. Kommuner som kommittén har varit i kontakt med har uppgett att denna procedur bör kunna genomföras i vart fall på kortare tid än tio dagar från ett beslut om extra val.

När det gäller tider för öppethållande av vallokaler bör enligt kommittén RSV fatta beslut om avkortat öppethållande inom en vecka från beslutet om extra val. Valnämndens ansökan bör därför vara RSV till handa inom 3-4 dagar från sistnämnda tidpunkt. Kommittén utgår från att man vid ett extra val som regel har samma tider för röstning som vid det senaste ordinarie valet.

Mot den angivna bakgrunden förutsätter kommittén att kommunerna inom tio dagar från ett beslut om extra val kan lämna uppgifter till länsstyrelserna om vallokaler och tider för röstning som underlag för röstkortsframställningen.

Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot kommitténs överväganden i denna del. För egen del vill jag understryka vikten av att beslut både om vallokaler och om deras öppethållande fattas utan onödigt dröjsmål för att valproceduren skall kunna komma igång så snart som möjligt. När det gäller tidsfristerna för sådana beslut ansluter jag mig till den bedömning som kommittén har gjort.

Vad särskilt angår frågan om vallokalernas öppethållande kan det övervägas att i 9 kap. 1 § ValL införa en uttrycklig bestämmelse om att ansökningar om avkortat öppethållande vid extra val skall göras inom en viss kortare tid, t. ex. en vecka, efter det att beslutet om val har fattats. Jag anser dock inte att det är lämpligt att införa en sådan bestämmelse i själva lagen, bl. a. med hänsyn till att tidsfristen kan behöva anpassas efter hur lång tid

man i det särskilda fallet har till förfogande för att genomföra valet. I stället bör man överlämna åt RSV att meddela de föreskrifter i detta avseende som kan visa sig erforderliga.

Enligt 3 kap. 4 § ValL ankommer det på valnämnden att för varje valdistrikt utse minst fyra *valförrättare*. Kommittén konstaterar att det på sina håll vid de senaste valen har varit svårigheter att rekrytera tillräckligt antal valförrättare. Av de ca 4 000 valförrättarna som hade medverkat i 1976 års val i Stockholms kommun var det bara omkring 40 procent som på förfrågan var beredda att ställa upp i samma funktion vid 1979 års val.

Formerna för utbildning av valförrättare varierar från kommun till kommun. Vissa kommuner har särskilda genomgångar med ordförandena och vice ordförandena och sedan får dessa svara för erforderlig utbildning av övriga valförrättare. Andra kommuner samlar alla valförrättare till gemensam genomgång av valförbandet.

Kommittén räknar med att rekryteringen av valförrättare bör kunna vara genomförd inom en månad efter ett beslut om extra val och att den utbildning som behövs kan ske i vart fall inom loppet av två veckor.

Remissinstanserna har i allmänhet godtagit vad kommittén har anfört rörande rekrytering och utbildning av valförrättare. Några remissinstanser påpekar emellertid att problem kan uppstå med att rekrytera kvalificerade valförrättare vid extra val. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framhåller att särskilda svårigheter kan uppkomma vid extra val under sommaren. Valnämnden i Stockholms kommun för fram förslaget att man vid extra val antingen bör kunna reducera vallokalernas öppethållandetid eller slå ihop två valdistrikt till ett, bl. a. för att minska problemen med rekrytering av valförrättare.

För egen del vill jag framhålla att det naturligtvis är av största vikt att tillräckligt många kvalificerade valförrättare kan rekryteras även för extra val och att dessa kan få den utbildning som behövs.

Enligt min mening torde valnämnderna i allmänhet ha möjlighet att rekrytera valförrättare inom den tid som kommittén har räknat med. De rekryteringssvårigheter som kan föreligga i vissa fall torde inte vara oöverstigliga. Vissa kommuner har register över tidigare valförrättare. I de kommuner där sådana register finns bör det vara möjligt att under mellanvalsåren se över registren så att man fortlöpande kan hålla sig underrättad om vilka som är beredda att på nytt åta sig uppdrag som valförrättare. Även på andra sätt bör det vara möjligt att hålla en viss beredskap för att vid behov kunna rekrytera valförrättare med kort varsel.

Med anledning av vissa uttalanden under remissbehandlingen vill jag framhålla att det enligt min mening inte finns något behov av att vidta sådana åtgärder som att slå samman valdistrikt vid extra val eller att generellt begränsa vallokalernas öppethållande.

Vad beträffar utbildningen av valförrättare inför ett extra val kan konstateras att behovet av utbildning givetvis är beroende av hur många av valförrättarna som har tidigare erfarenhet som sådana och hur lång tid som har förflutit från det senaste valet. Som regel torde behovet av utbildningsinsatser vara mindre i samband med ett extra val än i samband med ett ordinarie val, bl. a., som kommittén påpekar, därför att det är fråga om bara ett val.

Enligt min mening finns det inte anledning att befara att förkortningen av tiden för extra val skall leda till att valförrättarnas utbildning blir otillräcklig. Liksom kommittén anser jag därför att det inte finns skäl att föreslå några särskilda åtgärder i fråga om utbildningen av valförrättare.

2.2.3 Registrering av partibeteckningar och anmälan av ombud

Av 5 kap. 2 § Vall. följer att en ansökan om registrering av partibeteckning vid ordinarie val till riksdagen skall ha kommit in till RSV före utgången av februari månad under valåret för att partibeteckningen skall åtnjuta skydd vid valet. För extra val gäller den särskilda bestämmelsen att ansökan skall ha kommit in till RSV inom en vecka efter det att beslut om valdagen meddelades. Om partiet inte är representerat i riksdagen, skall ansökan om registrering åtföljas av egenhändigt undertecknade förklaringar av minst 1 500 av partiets medlemmar att de biträder ansökan (5 kap. 3 § Vall.).

För ett parti som har fått sin partibeteckning registrerad skall finnas ett hos RSV anmält ombud. Anmälan av ombud skall ske inom en månad efter det att RSV har kungjort att partibeteckningen har registrerats (5 kap. 5 § Vall.). Endast det anmälda ombudet eller den person han befullmäktigar är behörig att anmäla kandidater för partiet. Sådana anmälningar görs hos RSV eller, om verket så förordnar, hos länsstyrelsen. RSV bestämmer inför varje val när anmälan av kandidater senast skall göras (5 kap. 8 § Vall.).

Enligt kommittén måste det antas bli mycket sällsynt att frågan om registrering av en partibeteckning väcks först vid ett beslut om extra val utan att den dessförinnan i någon omfattning har förberetts. Skulle en sådan situation likväl inträffa, bör det vara möjligt att inom den utmäta tiden skaffa erforderlig bevisning om antalet medlemmar i partiet.

Kommittén påpekar att fristen för att anmäla ombud i realiteten blir begränsad för ett parti som har fått sin beteckning registrerad efter ett beslut om extra val. Det får nämligen antas att RSV vid ett sådant val kommer att besluta att anmälan av kandidater skall ske inom ca 20 dagar från beslutet om val. Om partiet vill anmäla kandidater för valet, måste det därför anmäla ombud inom väsentligt kortare frist än den månad som anges i 5 kap. 5 § Vall. Kommittén anser emellertid inte att detta bör föranleda någon ändring i vallagen, särskilt som anmälan av ombud nästan alltid sker samtidigt som partiet ansöker om registrering av partibeteckningen.

Under remissbehandlingen har inte framförts några synpunkter på frågorna om registrering av partibeteckningar och anmälan av ombud utom av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, som anser att det är tveksamt om ett parti på så kort tid som en vecka kan hinna anskaffa det antal namnunderskrifter som behövs för partier som inte är representerade i riksdagen.

En förkortning av tiden för att genomföra extra val påverkar inte förfarandet vid registrering av partibeteckningar och anmälan av ombud utom så till vida att fristen för att anmäla ombud i realiteten förkortas i sådana fall då RSV beslutar om kortare tid än en månad för anmälan av kandidater. I likhet med kommittén anser jag att det inte finns skäl att med anledning härav göra någon ändring i vallagen.

Den fråga som länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har tagit upp avser den frist på en vecka som vid extra val föreskrivs för ansökningar om registrering av partibeteckningar. Den fristen gäller emellertid redan nu och föreslås inte ändrad av kommittén. Det problem som länsstyrelsen pekar på torde f. ö. inte ha någon nämnvärd praktisk betydelse. I varje fall finns det enligt min mening inte anledning att i detta sammanhang föreslå någon ändring av den åsyftade bestämmelsen.

2.2.4 Nominering och anmälan av kandidater

Nominering av kandidater

I Sverige finns inte, som i vissa andra länder, någon lagstiftning angående partiernas nomineringsförfarande inför allmänna val. Man följer här principen att statsmakterna inte skall ställa upp några regler för vad som betraktas som partiernas inre angelägenheter.

Partiernas arbete med nominering av kandidater inför ett ordinarie riksdagsval inleds vanligen redan omkring ett år före valdagen. Regler om förfarandet vid nomineringen finns i partiernas stadgar, som ofta kompletteras med särskilda rekommendationer för nomineringsförfarandet. Proceduren skiljer sig avsevärt mellan olika partier och kan variera kraftigt även inom ett och samma parti. Beträffande det närmare förfarandet hänvisas till kommitténs betänkande (s. 59 ff).

Om ett extra val skall kunna genomföras inom rimlig tid, kan partierna givetvis inte genomföra en lika tidskrävande nomineringsprocedur som vid ett ordinarie val. Kommittén har gjort vissa beräkningar av hur lång tid som kan behövas. Eftersom det är en hävdvunnen princip att partiernas nomineringsförfarande inte skall regleras i valförfattningarna, föreslår kommittén emellertid inte några regler för partiernas nominering av kandidater. I stället har partiernas företrädare i kommittén enats om att en viss tid skall avsättas för nomineringsförfarandet. Denna tid har beräknats mot bakgrund av bl. a. följande överväganden.

Det förekommer inom några partier att man vid nomineringen av kandidater inför ett ordinarie val bestämmer att samma nominering också skall gälla för ett ev. extra val under mandatperioden. I sådana fall behöver man i princip inte avsätta någon tid för nominering i samband med ett extra val.

Av olika skäl kan emellertid ändringar bli nödvändiga i de valsedlar som har använts vid ett ordinarie val. Kandidater kan ha avlidit eller lämnat partiet. Ändringar i anledning av sådana händelser kan i vissa fall göras genom uppflyttningar av de kvarvarande kandidaterna. I andra fall krävs mer ingående överväganden. Bl. a. påverkas nomineringen av det förväntade antalet mandat. Ofta ägnas större omsorg åt geografisk fördelning, könsfördelning, åldersfördelning m. m. när det gäller valbara platser än i fråga om platser längre ner på en lista. En annan omständighet som kan inverka på nomineringen är om någon av kandidaterna på en lista avviker från partilinjens i en fråga av stor betydelse i det extra valet.

Av betydelse är också att man inom partierna alltmer har strävat efter att låta de enskilda medlemmarna utöva ett direkt inflytande i viktiga frågor. Det kan därför te sig önskvärt att en så väsentlig fråga som nomineringen av kandidater för ett riksdagsval inte avgörs utan att partierna har möjlighet att i någon form inhämta partimedlemmarnas synpunkter.

Kommittén har mot bakgrund av dessa överväganden skisserat ett tänkbart nomineringsförfarande vid extra val. Detta innebär i huvudsak att partierna får drygt två veckor på sig att nominera kandidater. Senast 17 dagar efter beslutet om extra val skall anmälan av kandidater och beställning av valsedlar vara länsstyrelsen till handa.

Under remissbehandlingen har kommitténs överväganden rörande nomineringsförfarandet berörts endast av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län. Enligt länsstyrelsen är det tveksamt om en tid på 17 dagar för nomineringsförfarandet är tillräcklig för de mindre partier som inte har länsorganisationer och för nya partier som vill ställa upp i ett extra val.

För egen del vill jag understryka vikten av att partiernas nomineringsförfarande påskyndas, om tiden för extra val skall kunna förkortas. De nuvarande riksdagspartiernas företrädare i kommittén står bakom den föreslagna tidsplanen för nomineringsförfarandet, och denna har godtagits eller lämnats utan erinran av så gott som samtliga remissinstanser. Även jag anser att planen är godtagbar och kan läggas till grund för övriga överväganden om förkortning av tiden för extra val.

Mer i detalj innebär den föreslagna tidsplanen för nomineringsförfarandet vid extra val följande.

- Samma dag som beslut om extra val meddelas eller nästa dag kallar ordförandena i partiernas regionala och lokala styrelser till sammanträde. Förfarandet i denna del kan påskyndas om man på förhand har bestämt att styrelserna skall sammanträda dagen efter ett beslut om extra val.

- Senast den tredje dagen efter beslutet om extra val sammanträder styrelserna för partiets lokala organ och kallar ev. till möte senast dag 10 för beslut om förslag till kandidater och för val av ombud till distriktsstämman i de fall då sådana inte är utsedda för hela perioden mellan ordinarie stämmor. Detta förfarande är onödigt om man redan tidigare har beslutat att nomineringen till det ordinarie valet också skall gälla för ett ev. extra val och det inte behövs några ändringar i valsedlarna eller bara sådana ändringar som kan beslutas av distriktsstyrelsen.
- Inom samma tid sammanträder distriktsstyrelsen. Styrelsens uppgifter i detta läge beror på vilka beslut distriktsstämman har fattat i samband med nomineringen till det ordinarie valet. Om stämman har beslutat att nomineringen till det ordinarie valet skall gälla också extra val, behöver styrelsen bara konfirmera detta och göra de ändringar i valsedlarna som föranleds av dödsfall, avflyttningar m. m. Om partiet vill ha en mer lokalt förankrad nomineringsprocedur, kan styrelsen bereda partiets lokala organ och ev. även partimedlemmarna tillfälle att senast den 12:e dagen efter beslutet om extra val (inom nio dagar) komma in med förslag till kandidater. Ett annat alternativ är att tillämpa ett provvalsliknande förfarande med valsedel till det senaste valet som provvalsedel.
- Senast den 10:e dagen efter beslut om extra val håller kretsen möte. Vid detta möte beslutar man förslag till kandidater och utser i förekommande fall ombud till distriktsstämman.
- Senast den 14:e dagen efter beslutet om extra val ställer det valberedande organet på distriktsnivå samman de inkomna förslagen till kandidater och upprättar ev. ett eget förslag som underställs distriktsstämman för beslut.
- Senast den 15:e dagen efter beslut om extra val sammanträder distriktsstämman och beslutar angående nomineringen av kandidater för valet.
- Senast dagen efter stämman inhämtas samtycke av dem som har nominerats som kandidater. I regel är de närvarande vid stämman och kan då ge sitt samtycke omedelbart efter det att nomineringen har beslutats.
- Senast den 17:e dagen efter beslutet om extra val skall partiernas anmälan av kandidater och beställning av valsedlar vara länsstyrelsen till handa.

Anmälan av kandidater

För att en registrerad partibeteckning skall åtnjuta skydd vid ett val måste partiet anmäla ett visst antal kandidater, för val till riksdagen minst 4 och högst 15 personer i varje valkrets. Anmälan skall göras skriftligen hos länsstyrelsen av partiets ombud eller den han utser. Med anmälan skall följa en skriftlig förklaring av varje kandidat att han har gett partiet tillstånd att

anmäla honom. RSV bestämmer inför varje val när anmälan av kandidater senast skall göras. Fristen går vanligen ut i början av maj månad vid ett ordinarie val (5 kap. 8 § Vall.). Ev. ändringar och kompletteringar av en ansökan kan göras hos länsstyrelsen. Den slutliga prövningen ligger hos RSV (5 kap. 9 § Vall.).

När anmälningsärendena har avgjorts upprättar RSV för varje slag av val och för varje riksdagsvalkrets, landstingskommun och kommun listor över de kandidater som partierna har anmält (5 kap. 10 § Vall.). Enligt 8 kap. 12 § Vall. skall listorna över anmälda kandidater i valkretsen finnas anslagna i vallokalen. På postanstalter där röstning äger rum skall listorna för samtliga valkretsar finnas tillgängliga. Listorna bör också finnas tillgängliga hos utlandsmyndigheter och på fartyg där röstning sker.

Länsstyrelsen kontrollerar anmälningarna. I första hand kontrolleras att de anmälda kandidaterna har gett partiet sitt tillstånd till anmälan. Dessutom förekommer en viss kontroll av att de anmälda kandidaterna är valbara (5 kap. 9 § och 14 kap. 5 § Vall.). Kontrollen sker bl. a. mot uppgifterna i röstlängdsregistret.

Kommittén anser att länsstyrelsens granskning vid extra val kan klaras av inom en dag. Den slutliga prövningen av ärendena hos RSV och tryckningen av listorna behöver enligt kommittén inte ta mer än en eller två dagar i anspråk. Därefter kan listorna omedelbart skickas ut till valnämnder och postkontor. Ev. kan de skickas också till utlandsmyndigheter och fartyg med röstmottagning, om det kan antas att listorna når adressaten i tid till röstningsperioden.

Kommitténs överväganden på denna punkt har lämnats utan erinran av de flesta remissinstanserna. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län hävdar dock att kommittén räknar alltför optimistiskt när den anser att granskningen kan klaras av på en enda dag. Brister i fråga om kandidaternas personnummer och förklaringar gör att man får räkna med att anmälningarna inte kan färdigbehandlas så snabbt som kommittén förutsätter. Enligt länsstyrelsen behövs säkerligen minst två dagar för detta arbete.

För egen del vill jag understryka vikten av att länsstyrelserna vinnlägger sig om att så snabbt som möjligt genomföra kontrollen av de anmälda kandidaterna. Kontrollen kan underlättas på olika sätt, t. ex. genom att partiets ombud eller någon annan företrädare för partiet finns tillgänglig under kontrollens gång. I allmänhet torde det vara möjligt för länsstyrelserna att klara av granskningen på en dag. Även om granskningen i något fall skulle ta två dagar, bör det emellertid vara möjligt att skicka ut listorna över anmälda kandidater till valnämnder och postkontor inom den tid som kommittén har räknat med. Jag anser därför inte att det föreligger någon risk för rubbningar i den beräknade tidsplanen på grund av arbetet med granskningen.

2.2.5 Valsedlar och övrig valmateriel

Bestämmelser om framställning av valsedlar finns i 6 kap. ValL. Där föreskrivs bl. a. följande. Till valsedlar skall användas särskilda blanketter som tillhandahålls av RSV (valsedelsblanketter). Valsedlarna skall vara lika till storlek och material. För riksdagsval används gula valsedlar. När val skall förrättas bestämmer RSV enligt 6 kap. 8 § ValL. sista dagen för beställning av valsedlar för att leverans skall kunna ske 45 dagar före valdagen. Enligt samma lagrum får RSV för särskilda fall bestämma en senare dag för beställning och, om det behövs, även en senare dag för leverans.

På begäran av ett parti som har beställt valsedelsblanketter förser RSV utan särskild ersättning blanketterna med partibeteckning, kandidatnamn samt valkrets- och valbeteckningar. Valsedlarna förses också med en särskild sifferbeteckning för att ange listtyp. Syftet med denna beteckning är att underlätta sammanräkningen. Listtypbeteckningen tjänar också som grund för den maskinella bearbetningen av valresultaten för att få fram mandatfördelning m. m.

Regelmässigt låter partierna RSV ombesörja också tryckningen av valsedlarna.

Bestämmelserna om att statsverket tillhandahåller blanketter till valsedlar infördes till 1970 års val, då man för första gången samtidigt förrättade val till riksdag, landsting och kommunfullmäktige. Tidigare hade partierna själva svarat för framställningen av valsedlar. Syftet med denna förändring var att trygga ett smidigt och snabbt genomförande av valen. Att RSV tillhandahåller valsedelsblanketter utgör också en garanti för att valsedlarna blir så utformade att skyddet för valhemligheten upprätthålls.

Vid ordinarie val trycks sammanlagt omkring 600 milj. valsedlar för de tre valen. Tryckningen sker hos ett 20-tal tryckerier på olika orter i landet. För ett extra val beräknar RSV att partierna kommer att beställa omkring 150 milj. valsedlar. För denna mängd valsedlar går det åt drygt 300 ton papper.

Partiernas beställningar av valsedlar inför ordinarie val sker omkring fyra månader före valdagen. Så skulle t. ex. valsedlar till valet den 16 september 1979 enligt RSV:s beslut beställas senast den 7 maj för att leverans skulle garanteras senast 45 dagar före valdagen.

Frågan om tidsåtgången för tryckning och leverans av valsedlar vid extra val har tidigare berörts bl. a. i grundlagskommitténs betänkande (SOU 1981:15) Grundlagsfrågor. I ett yttrande till grundlagskommittén lämnade RSV en ingående redogörelse för tidsåtgången. RSV ansåg då att det behövdes minst fyra veckor för att trycka och distribuera valsedlar. Till detta kom en ytterligare tidsåtgång på tre veckor för partiernas distribution av valsedlar till väljare, partiarbetare m. fl. Med en uppskattad handläggningstid hos myndigheterna på tre dagar kom RSV fram till en total tidsåtgång på 52 dagar.

Vallagskommittén har nu undersökt olika möjligheter att paskynda förfarandet för att trycka och distribuera valsedlar. LiberFörlag/Allmänna Förlaget (Liber), som enligt avtal med RSV svarar för de administrativa uppgifterna i samband med tryckning av valsedlar, har haft nya förhandlingar med tryckerier för att engagera ett större antal tryckerier än tidigare och få en större spridning över landet och för att minska tiden för själva tryckningsförfarandet.

Förhandlingarna har lett fram till att Liber i samråd med RSV har träffat avtal med 32 tryckerier om tryckning av valsedlar vid extra val. Tryckerierna har åtagit sig att sätta och lämna korrektur på två arbetsdagar efter mottagandet av manus och att avsluta huvudleveransen av valsedlar inom fem arbetsdagar från det trycklov har getts.

Vidare har Liber slutit ett nytt avtal om leverans av papper som innebär att tiden för att leverera papper till tryckerierna förkortas från tre veckor till en vecka. I avtalen med tryckerierna har Liber åtagit sig att leverera papper inom en vecka efter ett beslut om extra val.

Kommittén har diskuterat möjligheten att låta partierna själva svara för tryckningen av valsedlar. Enligt kommittén är det inte uteslutet att något eller några av partierna skulle kunna ombesörja tryckningen snabbare än vad som är möjligt vid tryckning genom RSV:s försorg. Å andra sidan är det uppenbart att vissa partier, i den konkurrens om tryckerikapaciteten som råder inför ett extra val, skulle få stora svårigheter att få sina valsedlar tryckta eller i varje fall inte kunna få någon garanti för leverans inom rimlig tid före valdagen.

Med den avsevärda förkortning av trycktiderna som har kunnat uppnås genom Libers förhandlingar med tryckerierna har kommittén funnit det fördelaktigt att behålla den ordning för tryckning av valsedlar som gäller vid ordinarie val. På det sättet garanterar man att samtliga partier, oavsett deras egen tillgång till tryckerier, får tryckta namnvalsedlar i rimlig tid före valdagen. Vidare förebyggs sådana olikheter i valmaterielen som skulle kunna äventyra skyddet för valhemligheten och försvåra den maskinella bearbetningen av valresultatet. Kommittén föreslår alltså att den nuvarande ordningen för att framställa valsedlar behålls också vid extra val.

Kommittén har räknat med att följande tidschema skall kunna hållas vid tryckning av valsedlarna genom RSV:s försorg. Utgångspunkt är den dag då partiet har avslutat nomineringsförfarandet och fattat beslut om vilka kandidater som skall sättas upp på valsedlarna.

Dagar efter nominering	Åtgärder
1-2	Partiet iordningställer manuskript till valsedlar och lämnar in beställningen till länsstyrelsen.
3	Länsstyrelsen kontrollerar personnummer och övriga identifieringsuppgifter samt valbarhet m. m.
4-6	Valsedelsmanus till tryckeriet som sätter och lämnar korrektur. Korrekturläsning. Trycklov lämnas.
7-12	Valsedlarna trycks och avhämtas för direkttransport till partiet.

Om man räknar bort några arbetsfria dagar under perioden, skulle alltså valsedlar kunna vara partiet till handa inom 15 dagar från det att nomineringen har avslutats. Kommittén tillägger att trycktiden på fem dagar är beräknad för tryckning av valsedlar till samtliga partier. Om inte alla partier utnyttjar hela den tid på 17 dagar som har beräknats för nominering av kandidater, kan tryckningen spridas över en längre period och trycktiden för varje enskilt parti förkortas.

Schemat förutsätter enligt kommittén att alla transporter sker omedelbart och direkt: beställning av valsedlar från parti till länsstyrelse, valsedelsmanus från länsstyrelse till tryckeri samt valsedlar från tryckeri till parti. Kommittén utgår från att partierna själva inför ett extra val är beredda att ordna sådana direkttransporter med bil eller på annat lika snabbt sätt. För att schemat skall hålla gäller vidare att någon företrädare för partiet är tillgänglig på länsstyrelsen medan man kontrollerar kandidaternas valbarhet och de identifieringsuppgifter som har lämnats om dem. På så sätt bör ev. kompletteringar snabbt kunna göras. En förutsättning är också att någon företrädare för partiet och en tryckerikontrollant finns på tryckeriet så snart korrektorexemplar av valsedlarna är klara. De kan då omedelbart korrekturläsa på tryckeriet och där direkt ge anvisningar om ändringar och slutligen meddela trycklov.

Kommittén erinrar om att RSV enligt 6 kap. 8 § ValL skall bestämma den sista dag då beställning av valsedlar skall ha gjorts för att leverans skall kunna ske 45 dagar före valdagen. Eftersom en så tidig leverans av valsedlar uppenbarligen inte kan ske, om ett extra val skall kunna genomföras inom den tid som kommittén har tänkt sig, utgår kommittén från att RSV bestämmer en senare dag för leverans med stöd av undantagsbestämmelsen i samma paragraf.

Beräkningen av tiderna för beställning och leverans av valsedlar vid extra val bör enligt kommittén bestämmas med utgångspunkt från att partierna vill ha valsedlarna levererade innan poströstningen börjar, alltså senast 18 dagar

före valdagen, om den av kommittén föreslagna poströstningsperioden på 17 dagar godtas. Med tillämpning av kommitténs tidsschema innebär detta att beställningen av valsedlar skall göras senast 17 dagar efter beslutet om extra val.

Kommitténs överväganden om framställningen av valsedlar har lämnats utan erinran av så gott som alla remissinstanser utom länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län. Länsstyrelsen anser att tiden för granskning av valsedelsbeställningar och valbarhetskontroll är alltför knappt tilltagen och att minst en vecka behövs för det arbetet. Vidare har postverket påpekat att förslaget att valsedlar med kandidatnamn skall levereras till partierna senast dagen innan poströstningen börjar kan medföra att många väljare är hänvisade till att använda partimarkerade valsedlar, i varje fall under de första dagarna av poströstningen.

Jag delar kommitténs uppfattning att det är fördelaktigt om man vid extra val kan behålla den nuvarande ordningen att valsedlar trycks i RSV:s regi. Som kommittén påpekar får man därigenom garantier för att valsedlarna trycks på ett sådant sätt att skyddet för valhemligheten inte äventyras. Riskerna för fel på valsedlarna är små. Vidare kan de partier som är klara med sina nomineringar inom den beräknade tiden räkna med att få tryckta namnvalsedlar i rimlig tid före valdagen.

Vad beträffar tidsschemat för framställningen av valsedlar anser jag att kommitténs beräkningar får bedömas som realistiska. Marginalen för att man skall hinna leverera valsedlar innan poströstningen börjar är visserligen knapp. Som har påpekats under remissbehandlingen finns det en viss risk för att väljare inte har tillgång till tryckta namnvalsedlar under de första dagarna av poströstningen. De olägenheter som detta kan innebära är emellertid enligt min mening inte större än att de kan accepteras. Väljarna har ju i varje fall tillgång till partimarkerade valsedlar på postanstalterna, där det dessutom skall finnas kandidatlistor för samtliga valkretsar i landet.

Jag vill tillägga att det i praktiken finns möjlighet att åstadkomma en längre frist mellan leveransen av valsedlar och poströstningens början. Detta kan ske genom att man påskyndar nomineringen av kandidater och beställningen av valsedlar. Exempelvis kan valsedlar beställas tämligen omgående i sådana fall då ett parti går till val med samma kandidater som i det senaste ordinarie valet. Det är givetvis en fördel om beställningen sker så snart som möjligt, så att man undviker arbetsanhopning på tryckerierna. Jag vill erinra om att papper för valsedlarna skall levereras till tryckerierna redan inom en vecka efter beslutet om extra val. F. ö. har Liber ett lager på 40 ton papper för valsedlar till riksdagsval. Detta papper kan distribueras till tryckerierna omedelbart efter ett beslut om extra val.

I fråga om övrig valmateriel har kommittén upplyst att tillräckligt antal partimarkerade valsedlar kan tryckas på kortare tid än en vecka och att valkuvert och omslag finns i lager hos RSV. En förkortning av tiden för extra val torde därför inte föranleda några problem beträffande sådan materiel.

2.2.6 Röstlängder och röstkort

Enligt 4 kap. 1 § ValL skall lokala skattemyndigheten årligen upprätta allmän röstlängd för varje valdistrikt. RSV skall enligt 4 kap. 12 § årligen upprätta särskild röstlängd för varje valkrets. I den särskilda röstlängden upptas utlandssvenskar som har rösträtt vid riksdagsval.

Både allmän och särskild röstlängd skall vara upprättad senast den 20 juni. De gäller i princip fr. o. m. den 1 september det år de upprättas t. o. m. den 31 augusti året därpå.

Bestämmelserna om röstlängd påverkas i och för sig inte av en förkortning av tiden för att genomföra extra val. De har emellertid indirekt betydelse för reglerna om röstkort, som berörs av de föreslagna ändringarna av förfarandet vid extra val.

Bestämmelser om röstkort finns i 7 kap. ValL. Vid val upprättas ett röstkort för var och en som enligt röstlängden är röstberättigad och som har känd adress (7 kap. 1 § ValL). På röstkortet finns uppgifter om den röstberättigade, hans nummer i röstlängden, valdistrikt och sammanräkningsmyndighet. Vidare anges vallokalens belägenhet och de tider då den halls öppen för röstning.

Lokala skattemyndigheten upprättar röstkorten för dem som är upptagna i allmän röstlängd. För personer, som är upptagna i särskild röstlängd, upprättar länsstyrelsen röstkorten (7 kap. 2 § ValL).

Röstkorten skall sändas till de röstberättigade senast 30 dagar före valdagen (7 kap. 2 § ValL). Eftersom röstning på postanstalt inte får ske utan att röstkort avlämnas (8 kap. 3 § ValL), har tiden för utsändning av röstkort bestämts bl. a. med hänsyn till poströstningsperioden, som inleds den tjugofjärde dagen före valdagen (10 kap. 1 § ValL).

Underlaget för tryckning av röstkort hämtas dels från länsstyrelsens röstlängdsregister, dels från ett register hos länsstyrelsen som innehåller de uppgifter som valnämnderna har lämnat om vallokaler och röstningstider. På grundval av innehållet i dessa båda register trycks röstkorten med hjälp av automatisk databehandling genom länsstyrelsens försorg. Tryckningen och efterarbetet brukar ta ungefär en vecka.

Efter tryckningen skickar länsstyrelsen röstkorten till lokala skattemyndigheten för kontroll mot innehållet i röstlängden. I fråga om innebörden av denna kontroll hänvisas till betänkandet s. 78 f.

De röstkort som grundas på den särskilda röstlängden framställs av RSV vid ett motsvarande förfarande som hos länsstyrelsen. Tryckningen kan börja så snart den särskilda röstlängden är upprättad och RSV har fått in uppgifter från länsstyrelserna om valdistrikt (4 kap. 20 § ValL), vallokaler och valtider. Framställningen av dessa röstkort (ca 15 000) tar inte mer än en dag.

Efter tryckningen skickar RSV röstkorten till resp. länsstyrelse som

genomför i huvudsak samma kontroll som de lokala skattemyndigheterna gör beträffande andra röstkort.

Kommittén konstaterar att röstkortet inför ett ordinarie val skrivs ut så kort tid efter det att röstlängden har fastställts att man direkt kan utgå från röstlängdens innehåll vid utskriften. Vid ett extra val däremot har det förmodligen ofta gått så lång tid efter den s. k. kvalifikationsdagen för röstlängden (1 juni) att uppgifterna i röstlängdsregistret inte kan användas utan vidare. Kompletteringar måste göras på grund av flyttningar och dödsfall.

I samråd med företrädare för RSV, länsstyrelser och lokala skattemyndigheter har kommittén utarbetat en plan för framställning av röstkort som innebär följande.

- Så snart ett beslut om extra val har meddelats begär länsstyrelserna in röstkortsunderlag, dvs. uppgifter om vallokaler och valtider, från kommunerna.
- På länsstyrelsen görs en första etapp i uppdateringen av röstlängdsregistret. Detta register körs mot folkbokföringsregistret. På så sätt får man fram aktuella adresser på samtliga röstberättigade som bor kvar inom länet. Personer i röstlängdsregistret som inte har sin motsvarighet i folkbokföringsregistret har antingen avlidit, emigrerat eller kyrkobokförts i annat län i landet. De personer i folkbokföringsregistret, som har uppnått rösträttsålder men som inte har något motsvarighet i röstlängdsregistret, är inflyttade till länet efter kvalifikationsdagen för gällande röstlängd. Denna första etapp i uppdateringen av röstlängdsregistret kan inledas omedelbart efter beslutet om extra val och vara genomförd inom två dagar.
- Nästa steg i förfarandet är en central uppdatering för hela landet beträffande de personer som inte har återfunnits i både folkbokförings- och röstlängdsregistret vid den länsvisa uppdateringen. I detta andra steg får man fram aktuella adresser för dem som har flyttat mellan län och även uppgift om rösträtten för dessa personer. Vidare klarläggs vilka personer som har avlidit eller flyttat utomlands. Denna centrala uppdatering görs på den länsstyrelse som RSV bestämmer och kan genomföras inom loppet av en dag. Efter uppdateringen återförs uppgifterna till resp. länsstyrelse.

Program för uppdateringen av röstlängdsregistren skall finnas färdiga. Arbetet kan då genomföras inom kortare tid än en vecka från beslutet om extra val. I och för sig skulle tryckning från röstlängdsregistret enligt kommittén kunna börja redan då det första steget har genomförts. Emellertid har länsstyrelserna då inget röstkortsunderlag från kommunerna och inte heller blanketter till röstkort.

- Inom tio dagar från beslutet om extra val har länsstyrelsen tillgång till kommunernas uppgifter om vallokaler m. m. Länsstyrelsen registrerar

uppgifterna som förberedelse för den maskinella framställningen av röstkort.

- Senast den tolfte dagen efter beslutet om extra val är blanketter för röstkort levererade till länsstyrelserna och tryckningen av korten kan omedelbart sättas i gång. Tryckningen sker i dubbla banor och kan genomföras på två-tre dagar. Alltså är röstkortet tryckta inom ca 15 dagar från beslutet om extra val. I samband med tryckningen av röstkortet skall länsstyrelsen enligt föreskrifter av RSV också framställa listor över röstberättigade utan känd adress. Dessa listor översänds samtidigt med röstkortet till den lokala skattemyndigheten.

Därefter skall röstkortet, om man förfar som hittills, översändas till lokala skattemyndigheten för kontroll. Detta arbete beräknas ta 2-3 dagar. Så snart kontrollen är klar kan röstkortet skickas ut till de röstberättigade. Detta kan alltså ske inom 20 dagar från beslutet om extra val.

Bland lokala skattemyndighetens uppgifter vid kontrollen ingår att skriva ut röstkort för de personer som efter ett anmärknings- eller rättelseförfarande har fått bifall till en begäran om ändring i röstlängden. För att underlätta arbetet för den lokala skattemyndigheten i denna del föreslår kommittén att samtliga ändringar i röstlängden på grund av beslut i anmärknings- eller rättelseärenden skall registreras direkt i röstlängdsregistret. Kommittén nämner också att man kan påskynda förfarandet genom att låta en företrädare för lokala skattemyndigheten granska röstkortet på länsstyrelsen i samband med tryckningen.

När det gäller kontrollen av röstkortet ifrågasätter kommittén om det egentligen finns något behov av en efterkontroll från lokala skattemyndighetens sida. Eftersom kontrollen inte hindrar att man förkortar tiden för att genomföra ett extra val, avstår kommittén dock från att föreslå någon ändring i detta avseende.

Kommittén konstaterar att den plan som kommittén har utarbetat i och för sig medger att röstkortet liksom vid ordinarie val skickas ut till de röstberättigade 30 dagar före valdagen. Enligt kommitténs mening bör emellertid röstkortet inte distribueras alltför lång tid före poströstningens början, eftersom detta medför ökade risker för att röstkortet kommer bort vilket förorsakar den röstberättigade och myndigheterna ökat besvär med att utfärda dupletteröstkort. Kommittén föreslår därför -- under förutsättning att poströstningsperioden förkortas till 17 dagar -- att röstkortet vid extra val skall skickas ut till de röstberättigade senast 20 dagar före valdagen.

I fråga om röstkortet till utlandssvenskarna föreslår kommittén en ordning som innebär att de framställs på i huvudsak samma sätt som andra röstkort. Kommittén anser emellertid att det är angeläget att man inte dröjer med utsändningen av dessa röstkort ända till tjugonde dagen före valet utan skickar i väg dem så snart de är tryckta och kontrollerade för att de skall

kunna vara framme hos mottagarna innan röstmottagningen hos utlandsmyndigheterna börjar.

Remissinstanserna har i huvudsak godtagit kommitténs förslag om framställning av röstkort. Några kritiska synpunkter har dock framförts. Postverket menar att röstkorten bör sändas ut så snart kontrollen av dem är klar. Ett par remissinstanser vänder sig mot förslaget att en tjänsteman från lokala skattemyndigheten skall bistå med granskningen av röstkorten hos länsstyrelsen. En remissinstans anser att det klart måste sägas ut vilken instans som har ansvaret för att ändringar till följd av beslut i anmärknings- och rättelseärenden förs in i röstlängdsregistret.

Vad kommittén har anfört visar att en förkortning av tiden för att genomföra ett extra val inte försvåras av förfarandet för att framställa röstkort. Tvärtom framgår det att röstkorten, även om tiden för extra val förkortas till 50 dagar, kan skickas ut lika tidigt som vid andra val, dvs. 30 dagar före valdagen.

Med anledning av kommitténs förslag att man i vissa fall bör vänta med att skicka ut röstkorten vill jag framhålla att det är angeläget att de röstberättigade verkligen får röstkorten innan poströstningen börjar. Risken för att röstkort kommer bort, om de skickas ut någon vecka tidigare än nödvändigt, är knappast så stor att man av den anledningen bör vänta med att skicka ut röstkort som är färdiga för distribution. Enligt min mening bör man som regel skicka ut röstkorten så snart de är tryckta och kontrollerade inte bara till utlandssvenskarna utan också till de röstberättigade inom landet.

Emellertid kan man inte bortse från att det efter en förkortning av tiden för att genomföra ett extra val kan inträffa att framställningen av röstkort kan ta längre tid än beräknat, så att röstkorten inte kan distribueras redan 30 dagar före valdagen. Med hänsyn till sådana fall tillstyrker jag kommitténs förslag att minimitiden för distributionen av röstkorten förkortas från 30 till 20 dagar.

Vad beträffar förfarandet vid framställningen av röstkort anser jag att det är en fördel om förfarandet kan förenklas så långt som möjligt. Kommitténs förslag att ändringar i röstlängden på grund av beslut i anmärknings- och rättelseärenden skall införas direkt i röstlängdsregistret är ett exempel på möjliga förenklingar. Däremot ter det sig, med hänsyn till den tid som i allmänhet bör stå till förfogande, knappast påkallat att en tjänsteman från lokala skattemyndigheten inställer sig hos länsstyrelsen för att delta i granskningen av röstkorten i samband med tryckningen.

Som kommittén och flera remissinstanser har påpekat kan det vidare ifrågasättas om inte lokala skattemyndighetens efterkontroll av röstkorten kan undvaras. I likhet med kommittén anser jag emellertid att den frågan inte bör behandlas i detta sammanhang.

Vad beträffar önskemålet om klargörande av vem som har ansvaret för att beslut i anmärknings- och rättelseärenden förs in i länsstyrelsens röstlängdsregister får det ankomma på RSV att meddela de föreskrifter som behövs i detta avseende.

Förslagen föranleder ändringar i 7 kap. 2 § Vall. Dessutom krävs följdändringar i 15 § lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval och 6 § folkomröstningslagen (1979:369).

2.3 Förtidsröstning

2.3.1 Röstning på postanstalter

Poströstningen inleds den tjugofjärde dagen före valdagen och pågår t. o. m. valdagen (10 kap. 1 § Vall.). Antalet poströstande väljare har vid de senaste valen stigit kraftigt. I 1968 års val var de 278 158 (5,7 % av antalet röstande i riksdagsvalet). Motsvarande siffror för 1979 års val var 1 517 623 (27,7 %).

Postverket har erforderlig valmateriel för att genomföra poströstning till riksdagsval lagrad ute i postdistrikten. Valkuvert, partimärkerade valsedlar m. m. kan därför vara ute hos samtliga postkontor inom ett par dagar efter beslutet om extra val. Eftersom det är fråga om endast ett val kan postpersonalen på betydligt kortare tid än inför ordinarie val instrueras om förfarandet vid röstmottagning. Från postverkets synpunkt skulle det enligt kommittén finnas gott om tid för de rent valtekniska förberedelserna även med en bibehållen poströstningsperiod på 24 dagar.

Emellertid är partierna enligt kommittén eniga om att nomineringsförfarandet bör vara avslutat och att namnvalsedlarna bör vara tryckta och distribuerade till partiernas valarbetare i sådan tid att de kan tillhandahållas väljarna när poströstningsperioden börjar. Om man utgår från att extra val skall kunna hållas inom ca 50 dagar från beslutet om val, kan ett sådant villkor knappast uppfyllas utan en viss förkortning av poströstningsperioden.

Vid bedömningen av behovet av poströstning vid extra val konstaterar kommittén att frekvensen av poströstande relativt sett har varit låg under den första veckan av poströstningsperioden. Vid 1979 års val lämnade drygt 7 procent av de poströstande väljarna sin röst under den första poströstningsveckan. Vid valen 1973 och 1976 var motsvarande andel ännu lägre. Flertalet av de poströstande, omkring 70 procent, har vid 1970-talets val röstat under veckan närmast före valdagen eller på själva valdagen. När behovet av tid för poströstning vid extra val bedöms kan man enligt kommitténs mening utgå ifrån att valrörelsen blir mer koncentrerad vid ett sådant val än vid ett ordinarie val. Det finns därför skäl att anta att poströstningen vid ett extra val i ännu högre grad än vid ordinarie val kommer att koncentreras till

poströstningsperiodens senare del.

På de anförda skälen anser kommittén att poströstningsperioden vid extra val kan förkortas något utan att man menligt begränsar väljarnas möjligheter att delta i valet. Vid den närmare bestämningen av poströstningsperiodens längd har kommittén beaktat önskemålet att personer som lämnar Sverige omedelbart före poströstningsperiodens början bör ha möjlighet att rösta hos någon utlandsmyndighet. Efter hemställan av kommittén har UD varit i kontakt med samtliga röstmottagande utlandsmyndigheter som vid det senaste valtillfället avslutade röstmottagningen tidigare än två veckor före valdagen. Dessa myndigheter har med något enstaka undantag förklarat att de kan ha röstmottagning åtminstone fram till två veckor före valdagen med bibehållna garantier för att rösterna kommer fram till RSV i tid.

Från de angivna utgångspunkterna har kommittén funnit att poströstningen vid extra val kan förkortas med en vecka och alltså inledas den sjuttonde dagen före valdagen. Kommittén föreslår att poströstningsperioden förkortas i samma mån vid omval till riksdagen och vid omval av kommunfullmäktige, landstingsledamöter och kyrkofullmäktige liksom vid ny omröstning enligt folkomröstningslagen.

Postverket har tillstyrkt kommitténs förslag i denna del. Förslaget har lämnats utan erinran av övriga remissinstanser.

Även jag anser att namnvalsedlar vid ett extra val bör vara tillgängliga för väljarna när poströstningsperioden börjar. Detta önskemål kan inte uppfyllas med nuvarande poströstningsperiod, om tiden för extra val förkortas till 50 dagar, eftersom nominering av kandidater och tryckning av valsedlar tar drygt en månads tid. Med hänsyn härtill bör poströstningsperioden förkortas. Jag ansluter mig till kommitténs uppfattning att detta kan ske utan att väljarnas möjligheter att delta i valet menligt begränsas. Jag tillstyrker därför kommitténs förslag att förkorta poströstningsperioden vid extra val till 17 dagar.

Som kommittén har påpekat medför en förkortning av poströstningsperioden en motsvarande begränsning av den tid då valsedelsförsändelse får anordnas.

Förslagen föranleder ändringar i 10 kap. 1 § och 11 kap. 1, 3 och 5 §§ Vall., 30 och 37 §§ lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval samt 10 § folkomröstningslagen (1979:369). Vidare föreslås att en ny paragraf, 11 kap. 6 a §, införs i Vall.

2.3.2 Röstning hos utlandsmyndigheter

Inför varje val bestämmer RSV efter samråd med UD hos vilka svenska utlandsmyndigheter som röstning skall äga rum. Särskilda bestämmelser om förfarandet vid röstning hos utlandsmyndigheter är intagna i 10 kap. 7–11 §§ Vall., som innehåller bl. a. följande.

Röstning hos en utlandsmyndighet får börja tidigast den tjugofjärde dagen före valdagen och pågå så länge att avgivna valsedlar kan beräknas vara RSV till handa senast kl. 12 dagen före valdagen. Chefen för utlandsmyndigheten bestämmer när och var röstning äger rum hos myndigheten (10 kap. 7 § ValL). Röstmottagningen tillgår i huvudsak som vid röstning på postanstalt. Det är dock inte obligatoriskt att väljaren företer röstkort. Denne kan i stället förete giltigt svenskt pass. I sådant fall upprättar röstmottagaren ett s. k. adresskort där han med ledning av uppgifterna i passet och väljarens muntliga uppgifter om senaste kyrkobokföringsort i Sverige gör anteckningar så att valförsändelsen kommer till rätt sammanräkningsmyndighet (valnämnd) (10 kap. 8 § ValL). Också röstning genom bud kan ske hos utlandsmyndighet. I sådant fall måste dock väljarens röstkort företes (8 kap. 7 § och 11 kap. 8 § ValL).

Vid valet 1979 anordnades röstmottagning hos 250 utlandsmyndigheter och vid folkomröstningen 1980 var motsvarande antal 258.

För att kunna garantera att rösterna är RSV till handa senast kl. 12 dagen före valdagen avbryter vissa myndigheter röstmottagningen redan omkring två veckor före valdagen. Enligt sina instruktioner skall dock utlandsmyndigheterna ta emot röster även efter det att den kungjorda tiden för röstmottagning gått ut. Sådana röster skickas omedelbart till Sverige men väljaren underrättas om att myndigheten inte kan garantera att valsedlarna kommer fram i tid för att kunna tas med i sammanräkningen.

Chefen för den röstmottagande myndigheten kan förordna en tjänsteman hos myndigheten eller någon annan person som röstmottagare på annan ort än den där myndighetens kansli är beläget. UD förordar en generös praxis när det är fråga om att anordna särskild röstmottagning. Vid 1979 års val anordnades särskild röstmottagning på ett 70-tal platser.

I 1979 års särskilda röstlängd var 15 319 röstberättigade utlandssvenskar upptagna. Emellertid röstar hos utlandsmyndigheterna också ganska många väljare som är utrikes tillfälligt. Totalt röstade omkring 20 000 personer hos utlandsmyndigheterna vid 1979 års val.

UD:s förberedelser inför ordinarie val inleds vanligen redan året före valåret då man tar kontakt med utlandsmyndigheterna för att utröna behovet av röstmottagningsmyndigheter, tider och platser för röstmottagning m. m.

Kommittén konstaterar att avgörandet av hos vilka myndigheter röstning skall äga rum och utsändningen av valmateriel till dessa myndigheter är de särskilda moment i förberedelserna för utlandsröstningen som kräver mest tid. Det förberedelsearbete som utrikesförvaltningen och RSV genomför inför ett ordinarie val måste enligt kommittén väsentligt förenklas och förkortas vid extra val för att ett sådant val skall kunna genomföras inom den tid som kommittén föreslår.

Vad först angår proceduren för att bestämma hos vilka utlandsmyndighe-

ter röstning skall äga rum har kommittén vid överläggningar med företrädare för UD och RSV väckt frågan om man inte, liksom i den danska vallagstiftningen, skulle kunna ha en allmän regel om att röstning får ske hos svenska utlandsmyndigheter. En sådan lösning skulle innebära att samtliga utlandsmyndigheter, drygt 550 mot f. n. omkring 250, skulle vara skyldiga att ta emot röster i allmänna val.

UD och RSV har emellertid ställt sig avvisande till förslaget. UD har därvid framhållit bl. a. följande. Ett stort antal av de olönade svenska konsulaten är lokaliserade till orter, ofta hamnstäder, där det inte finns några bofasta svenska medborgare. De sjömän som ev. anländer under röstningsperioden har möjlighet att rösta ombord på sitt fartyg. Något behov av att anordna röstmottagning i dessa orter föreligger därför knappast. På sina håll kan det också på grund av språksvårigheter vara bekymmersamt att informera befattningshavarna om det svenska valförfarandet. Om någon resande svensk medborgare skulle lämna sin röst hos en sådan myndighet, finns det, menar man från UD:s sida, en avsevärd risk för att formella fel skulle begås vid röstningen.

Med hänsyn till invändningarna från de närmast ansvariga myndigheterna har kommittén inte lagt fram något förslag om att röstning skall få ske hos alla svenska utlandsmyndigheter. I stället har kommittén i samverkan med UD och RSV utarbetat ett annat förslag till ett särskilt förfarande vid extra val vilket i sina huvuddrag innefattar följande åtgärder.

- Då RSV:s beslut rörande röstmottagningen hos utlandsmyndigheterna vid ett ordinarie val distribueras till de berörda myndigheterna erinras dessa om att samma tider för röstmottagning (i förhållande till valdagen) bör gälla vid ett ev. extra val under mandatperioden.
- I sin förteckning över röstmottagande utlandsmyndigheter för UD förtlöpande in ändringar i fråga om besöksadresser och andra förhållanden som kan påverka förutsättningarna för röstmottagning.
- Senast dagen efter det att beslut om ett extra val har tillkännagetts meddelar UD genom cirkulärtelegram samtliga de utlandsmyndigheter där röstning ägde rum vid närmast föregående val om tidpunkten för det extra valet. Dessa myndigheter bereds samtidigt tillfälle att inom viss tid underrätta UD per telegram om det finns skäl att anordna röstmottagning hos fler myndigheter inom området än vid det senaste valet. Likaså anmodas myndigheterna att ange om deras valmateriel behöver kompletteras. När fristen gått ut upprättar UD förslag angående röstmottagning hos utlandsmyndigheterna med angivande av tid och plats för röstning. Kommittén har räknat med att förslaget skall vara klart inom en vecka från beslutet om extra val och att förslaget är RSV tillhanda dagen efter det att det har upprättats.
- Så snart berörda utlandsmyndigheter har fått beskedet om extra val

undersöker de behovet av att anordna särskild röstmottagning på annan ort än kansliorten samt förordnar röstmottagare, där så erfordras.

- Samma dag som RSV får UD:s förslag fattar RSV beslut om utlandsröstningen. Därefter trycks förteckningen över röstmottagande utlandsmyndigheter. Kommittén har räknat med att förteckningen är tryckt inom tolv dagar från beslutet om extra val och att den omedelbart därefter kan översändas till utlandsmyndigheterna. Samtidigt distribueras vallagen (om ändringar i lagen har skett efter det senaste valet) och ev. kompletterande anvisningar för röstmottagare och väljare.
- Omedelbart efter det att RSV har fattat sitt beslut angående röstmottagningen hos utlandsmyndigheterna underrättar UD telegrafiskt de berörda myndigheterna. Dessa informerar i sin tur på sedvanligt sätt svenskarna i det land där myndigheten verkar om plats och tid för röstmottagningen. RSV informerar bl. a. utlandsradion, Utlandssvenskarnas Förening och Föreningen Sverigekontakt om röstmottagningen.

För att en utlandsmyndighet säkert skall ha tillgång till valmateriel vid röstningsperiodens början föreslår kommittén att de utlandsmyndigheter som brukar anordna röstmottagning ständigt skall förvara tillräckligt med valmateriel för att genomföra röstmottagning. Eftersom det i några enstaka fall har visat sig svårt att få ut valmateriel till utlandsmyndigheterna också inför ordinarie val, föreslår kommittén att dessa valpaket även skall innehålla valsedlar för val av landstingsledamöter och kommunfullmäktige.

Kommittén erinrar om att röstmottagningen hos flera utlandsmyndigheter avslutas så tidigt som omkring två veckor före valdagen för att rösterna med säkerhet skall vara hos RSV senast kl. 12 dagen före valdagen. Eftersom många bland utlandssvenskarna har långa resor till röstmottagningsmyndigheten är det väl motiverat att röstning kan ske under flera dagar hos utlandsmyndigheterna. Kommittén anser därför att det är angeläget att tidsperioden för röstning hos dessa myndigheter inte förkortas vid extra val. Om beslutsprocessen för urval av myndigheter utformas i enlighet med kommitténs förslag och myndigheterna därtill ständigt är försedda med valmateriel, skall det enligt kommittén inte erbjuda några svårigheter att inleda röstmottagningen den tjugofjärde dagen före valdagen också vid extra val.

Sammanfattningsvis menar kommittén att man inte kan förkorta perioden för röstning hos utlandsmyndigheter utan att det menligt inverkar på utlandssvenskarnas möjlighet att delta i val. En röstningsperiod på 24 dagar före valdagen bör därför behållas. För att möjliggöra detta föreslår kommittén en väsentligt snabbare procedur för att välja ut röstmottagande myndigheter. Vidare föreslår kommittén att röstmottagande utlandsmyndigheter ständigt skall vara utrustade med valmateriel, att användas såväl vid ordinarie som extra val.

Flertalet remissinstanser har tillstyrkt kommitténs förslag om röstning hos utlandsmyndigheter eller lämnat förslaget utan erinran. Ett par remissinstanser har uttalat sig till förmån för att röstmottagning skall kunna ske hos alla svenska utlandsmyndigheter. En remissinstans har förordat en ordning som innebär att röstmottagning vid extra val skall ske hos samma utlandsmyndigheter som har varit röstmottagare vid det senaste ordinarie valet med de ändringar som kan föränledas av att vissa utlandsmyndigheter har lagts ner och andra kommit till. Utlandssvenskarnas Förening för fram tanken att man åtminstone i vissa länder skulle kunna utse lokala myndigheter, t. ex. av typen notarius publicus, till röstmottagare.

För min del anser jag att det är önskvärt att påskynda och förenkla förberedelsearbetet för röstning hos utlandsmyndigheter. Samtidigt är det angeläget att inte utlandssvenskarnas möjligheter att delta i valen försämras. Det förslag som kommittén har lagt fram är enligt min mening väl ägnat att tillgodose dessa önskemål.

En ordning som innebär att röstmottagning kan ske hos alla svenska utlandsmyndigheter skulle i och för sig kunna underlätta arbetet med att förbereda val vid utlandsmyndigheterna. Som kommittén har påpekat är emellertid en sådan ordning förenad med vissa olägenheter. Frågan hänger f. ö. samman inte bara med anordnandet av extra val utan också med bestämmelserna om ordinarie val. Eftersom saken inte har någon avgörande betydelse för möjligheterna att påskynda genomförandet av ett extra val, finner jag inte skäl att ta upp den till närmare övervägande i detta sammanhang.

Förberedelsearbetet skulle i och för sig kunna underlättas även genom en ordning som innebär att de röstmottagande utlandsmyndigheterna vid ett extra val skulle vara desamma som vid det senaste ordinarie valet. En sådan ordning skulle emellertid inte skilja sig särskilt mycket från det förfarande som kommittén har skisserat. Det bör också beaktas att en viss översyn knappast kan undvikas, eftersom nya myndigheter kan ha kommit till och gamla lagts ner. Dessutom visar kommitténs undersökningar att det finns tillräcklig tid för att genomföra det förfarande för att fatta beslut om röstmottagande myndigheter som kommittén förordar. Jag vill därför inte tillstyrka några avvikelser från kommitténs förslag på denna punkt. Mot det förslag som Utlandssvenskarnas Förening har väckt – att röstmottagning i vissa fall skulle få ske hos utländska myndigheter – kan riktas invändningar av både praktisk och principiell natur. Jag kan därför inte heller biträda detta.

På grund av det anförda tillstyrker jag kommitténs förslag om röstning hos utlandsmyndigheter.

Kommittén har också tagit upp det krav som f. n. gäller att röstkort alltid skall företes för väljare som röstar genom bud hos en utlandsmyndighet. Vid röstning genom bud räcker det alltså inte, som när väljaren inställer sig

personligen, att väljarens pass visas upp. Kommittén påpekar att denna ordning i vissa fall kan hindra en väljare från att rösta genom bud, t. ex. om han inte har fått något röstkort. Kommittén föreslår därför att det även vid röstning genom bud skall räcka att väljarens pass företes. När så sker skall röstmottagaren, liksom när väljaren själv inställer sig utan att förete röstkort, upprätta ett adresskort för att valförsändelsen skall kunna skickas till den rätta valnämnden.

Kommitténs förslag i denna del har lämnats utan erinran under remissbehandling. Även jag tillstyrker förslaget.

Förslagen om röstning hos utlandsmyndigheter föranleder ändringar i 8 kap. 7 § och 11 kap. 8 § ValL. Vidare föreslås att en ny paragraf, 10 kap. 7 a §, införs i vallagen.

2.3.3 Röstning på fartyg

Vallagens bestämmelser (10 kap. 12–16 §§) om röstning på fartyg innebär bl. a. följande.

Röstning kan anordnas på svenska fartyg i utrikes fart. RSV bestämmer inför varje val på vilka fartyg röstning skall äga rum. Rätt att rösta ombord har den som tillhör besättningen eller annan personal på fartyget eller som är passagerare ombord (10 kap. 12 § ValL). Röstning på fartyg får börja tidigast den femtiofemte dagen före valdagen och skall avslutas i sådan tid att valsedlarna kan vara RSV till handa senast kl. 12 dagen före valdagen. Fartygets befälhavare bestämmer när och var röstning äger rum. Befälhavaren eller den han utser är röstmottagare (10 kap. 13 § ValL).

Förfarandet vid röstning på fartyg är i stora drag detsamma som vid röstning på postanstalter. Dock är det inte nödvändigt att väljaren förete röstkort. Väljaren kan i stället visa upp pass, sjöfartsbok eller annan giltig identitetshandling. Med ledning av den företedda handlingen och de uppgifter väljaren kan lämna upprättar röstmottagaren ett adresskort (10 kap. 14 § ValL). Ytterligare en olikhet är att budröstning på fartyg endast får ske genom äkta make.

Röstningen på fartyg har minskat väsentligt under senare år. I början av 70-talet anordnades röstning på ca 300 fartyg och antalet mottagna röster översteg 3 500. Vid 1979 års val skulle röstning enligt RSV:s beslut äga rum på 225 fartyg tillhörande 40 rederier. Av olika skäl genomförs inte röstmottagning på alla fartyg som omfattas av RSV:s beslut. Några av dem kommer till svensk hamn under tid då poströstning pågår. Andra inlöper i utländsk hamn där svensk utlandsmyndighet har röstmottagning. Vid 1979 års val genomfördes röstmottagning endast på 152 fartyg och antalet mottagna röster beräknas inte ha överstigit 2 000.

Förberedelserna för fartygsröstningen inleds med att RSV kontaktar organisationerna för redare och ombordanställda för att få uppgift om vilka svenska fartyg som under röstningsperioden kan antas komma att gå i utrikes

fart. När RSV fått in uppgifterna från organisationerna ger man samtliga redare tillfälle att yttra sig. Erfarenheterna från tidigare val visar att denna procedur tar omkring en månad att genomföra. Därefter beslutar RSV på vilka fartyg röstning skall äga rum. En förteckning över dessa fartyg trycks och sänds tillsammans med valkuvert, valedelsblanketter och övrig valmateriel till fartygen. För distributionen av valmateriel till hamn för fartyg i utrikes fart beräknas det gå åt 20 dagar.

Om ett extra val skall kunna hållas inom kortare tid än vad som kan ske f. n., är det enligt kommittén nödvändigt med vittgående förändringar av förberedelserna för röstning på fartyg. Vidare är det nödvändigt att man något begränsar den tidsperiod på 55 dagar som gäller för röstning på fartyg.

De särskilt tidskrävande momenten i arbetet med att förbereda och genomföra röstning på fartyg är proceduren för att bestämma på vilka fartyg röstning skall äga rum, distributionen av valmateriel till fartygen samt hemsändningen av rösterna.

Kommittén har i samråd med RSV samt redarnas och de ombordanställdas organisationer utarbetat ett förslag till förfarande som innebär följande.

Varje fartyg som går i utrikes fart skall ständigt vara utrustat med ett "valpaket" som innehåller tillräcklig valmateriel för ett extra val till riksdagen. För att underlätta distributionen av valmateriel även inför ordinarie val skall valpaketen också innehålla materiel för val av landstingsledamöter och kommunfullmäktige.

Genom samarbete med sjömansskattekontoret i Göteborg skall RSV hålla en ständigt aktuell förteckning över svenska fartyg i utrikes fart. Så snart ett fartyg förts upp i förteckningen fattar RSV beslut att fartyget skall utrustas med valmateriel och ombesörjer att sådan materiel skickas ut. RSV:s förteckning får också ligga till grund för beslutet om på vilka fartyg röstning skall äga rum. Vidare inhämtas av varje redare ett generellt samtycke att RSV får besluta att röstning skall äga rum på de fartyg han innehar eller kan komma att förvärva. Därigenom slipper man det omständliga förfarandet med kontakter med samtliga redare inför varje val. Innan RSV fattar beslut om fartygsröstningen bör dock de ombordanställdas organisationer beredas tillfälle att yttra sig.

Genom det angivna förfarandet bör RSV redan dagen efter ett beslut om extra val kunna fatta beslut om på vilka fartyg röstning skall äga rum. Ett telegrafiskt meddelande om RSV:s beslut bör kunna vara resp. fartyg till handa följande dag.

Detta tidsschema ger enligt kommittén vid handen att röstningen på fartyg vid extra val kan börja den fyrtiofemte dagen före valdagen. De erfarenheter man numera har av en relativt kort röstningsperiod på fartygen, vid 1980 års folkomröstning 30 dagar, talar enligt kommittén entydigt för att en så

begränsad förkortning av tiden för röstning inte äventyrar de ombordanställdas möjligheter att delta i val.

Kommittén föreslår också en mindre ändring av bestämmelserna om röstning genom bud. Med hänvisning till vad som i motsvarande fråga har anförts beträffande röstning hos utlandsmyndigheter föreslår kommittén att budröstning genom äkta make skall kunna ske på fartyg även om inte väljarens röstkort företes. Det skall räcka att budet i stället visar upp väljarens pass eller annan giltig identitetshandling för honom.

Remissinstanserna har överlag godtagit kommitténs förslag om röstning på fartyg eller lämnat dem utan erinran. Jag kan för egen del ansluta mig till förslagen.

Förslagen förutsätter ändringar i 8 kap. 7 §, 10 kap. 13 § och 11 kap. 1 och 8 §§ ValL. Vidare föreslås två nya paragrafer i vallagen, 10 kap. 12 a § och 11 kap. 6 a §.

2.4 Övriga frågor

Enligt kommittén beräknas dess förslag till ändringar i valförfarandet inte medföra någon ökning av valmyndigheternas kostnader för val. Under remissbehandlingen har emellertid ett par remissinstanser uttalat att förkortningen av tiden för att genomföra ett extra val kan medföra vissa extra kostnader, t. ex. för overtidsarbete. De anser dock att kostnadsökningarna är marginella. Enligt min mening måste de ev. kostnadsökningarna anses vara så obetydliga att man kan bortse från dem i detta sammanhang.

Kommittén har vidare påpekat att partiernas kostnader för ett extra val kan innebära stora påfrestningar på deras ekonomi. Kommittén anser dock att frågan om statligt stöd till partierna för sådana kostnader får prövas i anslutning till ett eventuellt extra val och avgöras utifrån de förutsättningar som råder vid varje valtillfälle. Jag delar kommitténs uppfattning på denna punkt.

Enligt kommitténs uppfattning bör den föreslagna förkortningen av tiden för extra val inte medföra några problem i fråga om myndigheternas information till allmänheten. RSV brukar inför valen ge information dels genom massmedierna, dels genom en broschyr som innehåller en kort redogörelse för förfarandet och som skickas till varje hushåll. Enligt kommittén kan innehållet i en kortfattad hushållsbroschyr inför ett extra val i stora drag vara klart i förväg. Efter ett beslut om extra val behövs då endast komplettering med närmare tidsangivelser för förtidsröstning m. m. Kompletteringen och tryckningen kan vara klara inom en vecka. Broschyren kan alltså vara ute hos hushållen i god tid före poströstningens början.

Kommittén har också undersökt de tekniska förutsättningarna för partiernas distribution av valbroschyrer o. d. inför ett extra val. Undersökningarna har visat att det finns förutsättningar för att påskynda både

tillverkningen av kuvert och distributionen av försändelser.

Under remissbehandlingen har ett par remissinstanser framhållit betydelsen av att information inför ett extra val ges till berörda myndigheter, partier och andra.

Även för min del vill jag understryka vikten av att tillräcklig information inför ett extra val ges såväl till myndigheter och partier som till allmänheten. Jag utgår från att RSV kommer att vidta de åtgärder som behövs i detta avseende. I det sammanhanget vill jag också erinra om att RSV kan meddela föreskrifter med stöd av förordningen (1975:6) med bemyndigande för centrala valmyndigheten att meddela vissa föreskrifter (ändrad senast 1980:30).

2.5 Ikraftträdande

I kommittéförslaget anges inte någon bestämd dag för ikraftträdandet av de nya bestämmelserna. Kommittén uttalar emellertid att det från valteknisk synpunkt inte föreligger något hinder mot att låta de föreslagna lagändringarna träda i kraft omedelbart efter ett riksdagsbeslut i fragan.

Under remissbehandlingen har RSV framhållit att de program som behövs för uppdatering av röstlängdsregistren med hjälp av ADB inte, som kommittén har förutsatt, finns färdiga och att de inte kan färdigställas förrän tidigast den 1 juli 1982. Anledningen till detta är att den projektgrupp som svarar för ADB-stödet på området är helt upptagen med arbete för att ADB-stöd skall kunna lämnas vid de ordinarie valen 1982 i enlighet med vad statsmakterna har förutsatt. Om personalen måste användas för andra arbetsuppgifter, föreligger stor risk för att ADB-stödet vid de ordinarie valen äventyras. Liknande synpunkter har framförts av länsstyrelsen i Stockholms län, som anser att valmyndigheterna behöver tid på sig för att inta den högre beredskap som är en förutsättning för ett snabbare genomförande av extra val.

På grund av det anförda föreslår jag att lagändringarna skall träda i kraft den 1 juli 1982.

2.6 Schematisk tidsplan över förslagen

Här redovisas schematiskt tidsplanen för att genomföra extra val till riksdagen, om förslagen i propositionen antas.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i vallagen (1972:620),
2. lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval,
3. lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369).

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till lag om ändring i vallagen

7 kap. 2 §

I andra stycket har införts den nya bestämmelsen att fristen för att skicka ut röstkort i vissa fall skall vara 20 dagar i stället för 30 dagar före valdagen. Bestämmelsen är *tillämplig dels vid extra val till riksdagen, dels vid omval av landstingsledamöter och kommunfullmäktige.*

Motiveringen har redovisats i avsnitt 2.2.6.

8 kap. 7 § och 11 kap. 8 §

Den som personligen lämnar sin röst hos en utlandsmyndighet kan, i stället för att lämna röstkortet, förete sitt pass och därutöver själv lämna uppgifter till ledning för valförrättaren så att denne kan fylla i ett adresskort (10 kap. 8 § ValL). Detta kort fyller då uppgiften att leda rösten till rätt sammanräkningsmyndighet. Röstning med bud hos utlandsmyndighet kan däremot enligt nuvarande regler inte ske utan att väljarens röstkort överlämnas till valförrättaren.

Ändringarna i 11 kap. 8 § innebär bl. a. att samma förutsättningar skall gälla i detta avseende oavsett om väljaren röstar själv eller genom bud. Om väljaren *inte har tillgång till sitt röstkort*, kan han alltså rösta med valsefelsförsändelse om han skickar sitt pass med budet.

Vid röstning på fartyg får budröstning endast ske genom äkta make (11 kap. 2 och 3 §§ ValL). I konsekvens med den nyss redovisade ändringen föreslås att även röstning på fartyg skall kunna ske enligt samma förutsättningar oavsett om väljaren röstar personligen eller genom bud. Det betyder att röstning genom äkta make skall kunna ske utan att maken förete något röstkort, under förutsättning att väljarens pass, sjöfartsbok eller annan giltig identitetshandling visas upp.

Ändringen i 8 kap. 7 § är en följd av att röstmottagaren vid röstning med valsefelsförsändelse skall upprätta ett adresskort, om inte röstkort företes.

Motiveringen i övrigt har redovisats i avsnitten 2.3.2 och 2.3.3.

10 kap. 1 och 13 §§

I dessa paragrafer har införts de ändrade fristerna för förtidsröstning vid extra val och vid omval. Av 10 kap. 1 § följer att poströstningen vid extra val skall börja tidigast den sjuttonde dagen före valdagen mot annars 24 dagar före valdagen. I 10 kap. 13 § föreskrivs att röstning på fartyg får börja tidigast 45 mot annars 55 dagar före valdagen.

Motiveringen har redovisats i avsnitten 2.3.1 och 2.3.3.

10 kap. 7 a och 12 a §§

För att möjliggöra ett snabbare genomförande av extra val skall svenska utlandsmyndigheter och svenska fartyg som går i utrikes fart ständigt vara utrustade med valmateriel. Avsikten är att i dessa valpaket skall ingå också materiel för val av landstingsledamöter och kommunfullmäktige. Valpaketet skall alltså komma till användning även vid ordinarie val. Beslut om att utrusta utlandsmyndigheter och fartyg med valmateriel fattas av RSV. Sådant beslut rörande utlandsmyndighet skall föregås av samråd med UD.

Motiveringen har redovisats i avsnitt 2.3.2 och 2.3.3.

11 kap. 1, 3, 5 och 6 a §§

Innehörden av gällande bestämmelser är att valsedel/försändelse inte får vara anordnad tidigare än den dag då röstningen tidigast får börja i den lokal för röstning där valsedel/försändelsen lämnas. Alltså får valsedel/försändelse som lämnas på fartyg vara anordnad tidigast 55 dagar före valdagen och valsedel/försändelse som lämnas hos utlandsmyndighet eller på postanstalt tidigast 24 dagar före valdagen. Dock får en valsedel/försändelse som lämnas i vallökalen vara anordnad när som helst under poströstningsperioden, alltså tidigast den tjugofjärde dagen före valdagen. Dessa bestämmelser upprepas i var och en av de tre paragrafer som reglerar olika slag av budröstning, alltså röstning genom äkta make, nära anförvant resp. lantbrevbärare.

Tiden för anordnande av valsedel/försändelse skall, på samma sätt som tidigare, vara anknuten till tiden för förtidsröstning. Med skiftande perioder för förtidsröstning vid olika slags val blir bestämmelserna ganska omfattande. Därför har bestämmelserna mönstrats ut ur de tre paragrafer som avhandlar olika former för budröstning och samlats i en paragraf, 6 a §. Första stycket i den nya paragrafen innehåller bestämmelser för ordinarie val, andra stycket för extra val och omval.

4.2 Förslaget till lag om ändring i lagen om kyrkofullmäktigval

15 §

Ändringen innebär att den kortare frist på 20 dagar som föreslås för utsändning av röstkort vid extra val och vid omval enligt ValL skall gälla också vid omval av kyrkofullmäktige.

30 §

Ändringen innebär att den föreslagna förkortningen av poströstningsperioden från 24 till 17 dagar vid omval av bl. a. kommunfullmäktige skall gälla också vid omval av kyrkofullmäktige.

37 §

Ändringarna i paragrafen är en följd av förslaget att bryta ut vallagens bestämmelser om när en valsedel/försändelse tidigast får vara anordnad ur 11 kap. 1, 3 och 5 §§ och sammanföra dem i en ny paragraf, 11 kap. 6 a §.

4.3 Förslaget till lag om ändring i folkomröstningslagen

6 §

Ändringen innebär att 20-dagarsfristen för utsändning av röstkort blir tillämplig vid en folkomröstning som äger rum i samband med ett extra val till riksdagen och vid en förnyad folkomröstning som inte omfattar hela riket.

10 §

Genom ändringarna i paragrafen anges vilka bestämmelser i ValL som skall tillämpas beträffande förtidsröstning i samband med folkomröstning. Normalt skall bestämmelserna om ordinarie val till riksdagen i 8–12 kap. ValL tillämpas. Om en folkomröstning äger rum i samband med ett extra val till riksdagen eller om det är fråga om en ny omröstning som inte omfattar hela riket, gäller dock bestämmelserna om extra val.

5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. lag om ändring i vallagen (1972:620).
2. lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval.
3. lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369).

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Kommitténs sammanfattning av sitt förslag

Av 3 kap. 4 § och 6 kap. 3 § regeringsformen följer att extra val till riksdagen skall hållas inom tre månader efter förordnandet. Fristen är alltså angiven som en maximitid. Valförberedelserna med tryckning av röstkort och valseklar samt distribution av valmateriel till svenska utlandsmyndigheter och fartyg i utrikes fart är dock tidskrävande. För att underlätta deltagande i val har vidare väljaren getts möjligheter att rösta på annan plats än i vallokalen under en förhållandevis lång period. Redan 55 dagar före valdagen inleds röstningen på fartyg medan röstningen på postanstalter och hos utlandsmyndigheter börjar 24 dagar före valdagen. Sammantaget gör detta att maximitiden för extra val inte kan underskridas med mer än en eller ett par dagar. Man måste alltså med nu gällande vallagstiftning räkna med en tid av tre månader för att genomföra ett extra val.

Kommitténs uppdrag har varit att göra en översyn av förfarandet vid extra val till riksdagen med sikte på att göra det möjligt att hålla sådant val inom kortare tid än som f. n. kan ske.

Kommittén har gjort en genomgång av partiernas och myndigheternas åtgärder för att förbereda val samt övervägt röstningsperiodens längd vid poströstning samt vid röstning hos utlandsmyndighet och på svenska fartyg i utrikes fart. Utgångspunkten för kommitténs översyn har varit att de mycket höga kraven på tillförlitlighet i valförfarandet och skydd för valhemligheten självfallet inte får efterges. Vidare bör den strävan att underlätta deltagande i val som kännetecknar svensk vallagstiftning och som utgör en av grunderna för det höga valdeltagandet vara utmärkande för förfarandet också vid extra val. Kommittén har också strävat efter att såvitt möjligt ha samma regelsystem för extra val som för ordinarie val.

Kommitténs överväganden mynnar ut i att tiden för genomförande av extra val bör kunna förkortas från tre månader till omkring 50 dagar. Beräkningen av tidsfristen har gjorts för vad som kan betecknas som ett normalfall. Vissa justeringar kan också bli erforderliga om större helger infaller under förberedelsetiden. Slutligen är fristen i någon mån beroende av vilken veckodag som beslut om extra val fattas.

En förkortning av tidsfristen för extra val förutsätter ändringar i flera delar av valförfarandet, främst i fråga om nomineringen av kandidater, tryckningen och distributionen av valseklar och annan valmateriel samt i fråga om röstningen på postanstalt, hos utlandsmyndighet och på fartyg. Kommitténs förslag redovisas under särskilda rubriker i det följande.

De förslag som kommittén lägger fram avser, förutom extra val till riksdagen, också omval till riksdagen och omval av landstingsledamöter samt kommun- och kyrkofullmäktige.

Nominering av kandidater

Enighet råder om att det sedvanliga förfarandet för nominering av kandidater måste förkortas väsentligt vid ett extra val. Sådana förändringar kan emellertid ha inträffat efter det ordinarie valet att partierna också vid ett extra val måste ha möjlighet att inhämta medlemmarnas mening i nomineringsfrågan. Övervägandena mynnar ut i att partierna får drygt två veckor på sig att nominera kandidater för ett extra val. Senast 17 dagar efter beslutet om extra val skall anmälan av kandidater och beställning av valsedlar vara länsstyrelsen till handa.

Framställning och distribution av röstkort

Kommittén har med företrädare för RSV och länsstyrelser utarbetat en plan för uppdatering av röstlängdsregistren, som gör det möjligt att ha röstkortet tryckta inom 14 dagar från beslutet om extra val. Eftersom kommittén föreslår en viss förkortning av poströstningsperioden vid extra val bör man vid sådant val kunna dröja med att skicka ut röstkortet till de röstberättigade till senast 20 dagar före valdagen. Vid ordinarie val sänds röstkortet ut 30 dagar före valdagen.

Tryckning och distribution av valsedlar

Liber har i samråd med RSV slutit avtal med ett ökat antal tryckerier, drygt 30 mot tidigare 20 för tryckning av valsedlar vid extra val. Tryckerierna har åtagit sig att sätta och lämna korrektur på två arbetsdagar efter manusgivningen och att avsluta huvudleveransen av valsedlar inom fem arbetsdagar från det att trycklov lämnats. Med dessa avsevärt förkortade trycktider har kommittén funnit det fördelaktigt att bibehålla den ordning för tryckning av valsedlar som gäller vid ordinarie val. På detta sätt garanterar man att samtliga partier, oavsett deras egen tillgång till tryckerier, får tryckta namnvalsedlar i rimlig tid före valdagen. Vidare förebyggs sådana olikheter i valmaterielen som skulle kunna äventyra skyddet för valhemligheten och även försvåra den maskinella bearbetningen av valresultatet.

Enligt den tidsplan som kommittén räknat med skall valsedlarna vara levererade till partiet senast inom 15 dagar från det att manus lämnats.

Röstning på postanstalt

Kommittén konstaterar att röstningsfrekvensen den första veckan av poströstningsperioden varit låg under alla val på 1970-talet. Vid ett extra val kan förväntas en än starkare koncentration till periodens senare del.

Enligt kommitténs mening bör namnvalsedlar vara tillgängliga för väljarna när poströstningsperioden börjar. Detta önskemål kan inte uppfyllas med

nuvarande poströstningsperiod, eftersom nominering av kandidater och tryckning av valsedlar tar drygt en månads tid.

Av ovan anförda skäl har kommittén föreslagit att poströstningen vid extra val förkortas från 24 till 17 dagar före valdagen.

Röstning hos utlandsmyndighet

Enligt kommitténs mening kan man inte förkorta perioden för röstning hos utlandsmyndighet utan att detta menligt inverkar på utlandssvenskarnas möjlighet att delta i val. En röstningsperiod på 24 dagar före valdagen bibehålls alltså enligt förslaget. För att möjliggöra detta föreslås en väsentligt snabbare procedur för att välja ut röstmottagande myndigheter (i princip desamma som vid senaste ordinarie val). Vidare föreslår kommittén att röstmottagande utlandsmyndigheter ständigt skall vara utrustade med valmateriel, att användas såväl vid ordinarie som extra val.

Röstning på fartyg

Också för röstning på fartyg föreslås ett väsentligt snabbare förfarande för att välja ut de fartyg där röstning skall äga rum. Kommittén föreslår också att svenska fartyg i utrikes fart, liksom utlandsmyndigheterna, skall vara utrustade med valmateriel. Dessa förslag gör det möjligt att väsentligt förkorta förberedelse tiden för röstning på fartyg.

Emellertid medger den beräknade tidsplanen för extra val inte att röstningen på fartyg inleds redan 55 dagar före valdagen, vilket sker vid ordinarie val. Mot bakgrund av de relativt goda erfarenheterna av en väsentligt kortare röstningsperiod, 30 dagar, vid folkomröstningen 1980 har kommittén funnit att tiden för röstning på fartyg vid extra val kan förkortas med tio dagar, alltså från 55 till 45 dagar före valdagen. En så begränsad förkortning av röstningsperioden bör inte innebära att någon ombordanställd, under de förhållanden som normalt råder, berövas möjligheten att delta i val.

Kostnader

Kommitténs förslag beräknas inte medföra några kostnadsökningar vad gäller förberedelse och genomförande av extra val.

Kommitténs lagförslag

1 Förslag till

Lag om ändring i vallagen (1972:620)¹

Härigenom föreskrivs i fråga om vallagen (1972:620)¹
dels att 7 kap. 2 §, 8 kap. 7 §, 10 kap. 1 och 13 §§ samt 11 kap. 1, 3, 5 och 8 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas tre nya paragrafer, 10 kap. 7 a och 12 a §§ samt 11 kap. 6 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Röstkort upprättas för den som är upptagen i allmän röstlängd av lokala skattemyndigheten och för den som är upptagen i särskild röstlängd av länsstyrelsen. *Röstkorten skall sändas till de röstberättigade senast 30 dagar före valdagen.*

Föreslagen lydelse

7 kap. 2 §

Röstkort upprättas för den som är upptagen i allmän röstlängd av lokala skattemyndigheten och för den som är upptagen i särskild röstlängd av länsstyrelsen.

Vid ordinarie val till riksdagen samt val i hela riket av landstingsledamöter och kommunfullmäktige skall röstkorten sändas till de röstberättigade senast 30 dagar före valdagen. Vid annat val skall röstkorten sändas till de röstberättigade senast 20 dagar före valdagen.

För val som äger rum samtidigt upprättas gemensamt röstkort.

8 kap. 7 §

Vid röstning med valsedel föresändelse lägger väljaren för varje val in sin valsedel i ett innerkuvert. I ordningställda kuvert lägges därefter in i ett ytterkuvert för valsedelsförsändelse som tillslutes. Detta lämnas genom bud till valförrättaren eller röstmottagaren.

Avlämnas valsedelsförsändelse i vallokal, öppnar valförrättaren ytterkuvertet och lägger de innerkuvert som väljaren i ordningställt i valurna.

Avlämnas valsedelsförsändelse på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg, lägger röstmottagaren in försändelsen tillsammans med

Avlämnas valsedelsförsändelse på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg, lägger röstmottagaren in försändelsen tillsammans med

¹ Lagen omtryckt 1979:456.

Nuvarande lydelse

väljarens röstkort i ett ytterkuvert. Med ytterkuvertet förfäres därefter så som anges i 6 §.

Föreslagen lydelse

väljarens röstkort *eller, i fall som avses i 11 kap. 8 § andra stycket, ett för honom upprättat adresskort*, i ett ytterkuvert. Med ytterkuvertet förfäres därefter så som anges i 6 §.

10 kap.

1 §

Röstning får ske på varje postanstalt inom riket från och med den tjugofjärde dagen före valdagen till och med valdagen, om ej annat följer av 2 §.

Vid ordinarie val till riksdagen samt val i hela riket av landstingsledamöter och kommunfullmäktige får röstning ske på varje postanstalt inom riket från och med den tjugofjärde dagen före valdagen till och med valdagen. Vid annat val får röstning på postanstalt ske från och med den sjuttonde dagen före valdagen till och med valdagen.

Att röstning på postanstalt i vissa fall kan begränsas framgår av 2 §.

7 a §

Kuvert och sådana partimarkerade valsedlar och valsedelsblanketter som avses i 6 kap. 9 § första stycket samt övrig materiel som erfordras för röstning skall finnas tillgänglig hos svensk utlandsmyndighet som centrala valmyndigheten, efter samråd med utrikesdepartementet, bestämmer.

12 a §

Kuvert och sådana partimarkerade valsedlar och valsedelsblanketter som avses i 6 kap. 9 § första stycket samt övrig materiel som erfordras för röstning skall finnas tillgänglig på svenskt fartyg i utrikes fart som centrala valmyndigheten bestämmer.

13 §²

Röstning på fartyg får börja tidigast den femtiofemte dagen före valdagen och pågå så länge att avgivna valsedlar kan beräknas vara centrala valmyndigheten till handa

Vid ordinarie val till riksdagen samt val i hela riket av landstingsledamöter och kommunfullmäktige får röstning på fartyg börja tidigast den femtiofemte dagen före valdagen.

² Senaste lydelse 1978:907.

Nuvarande lydelse

senast klockan 12 dagen före valdagen.

Föreslagen lydelse

Vid annat val får röstning på fartyg börja tidigast den fyrtiofemte dagen före valdagen

Röstning på fartyg får pågå så länge att avgivna valseدلar kan beräknas vara centrala valmyndigheten till handa senast klockan 12 dagen före valdagen.

Fartygets befälhavare bestämmer när och var röstning äger rum samt underrättar dem som befinner sig ombord om tid och ställe för röstningen.

Röstmottagare på fartyg är fartygets befälhavare eller den han utser.

11 kap.

1 §³

Väljare som är gift får lämna valseدل genom sin make. Sådan valseدelsförsändelse anordnas på följande sätt.

Väljaren lägger för varje valsjälv in sin valseدل i ett innerkuvert. I närvaro av ett vittne lägger han sedan in iordningställda innerkuvert i ett ytterkuvert för valseدelsförsändelse och tillsluter detta. Därefter tecknar väljaren på ytterkuvertet försäkran på heder och samvete att han förfarit på detta sätt. Vittnet intygar skriftligen att väljaren egenhändigt undertecknat försäkran. Vittne skall ha fyllt 18 år. Väljarens make eller barn eller makens barn får ej vara vittne.

Valseدelsförsändelse får vara anordnad tidigast 24 dagar före valdagen. Försändelse som lämnas på fartyg får dock vara anordnad 55 dagar före valdagen. Dagen för försändelsens anordnande anges på ytterkuvertet.

3 §⁴

Väljare, som på grund av sjukdom, rörelsehinder eller hög ålder ej kan inställa sig i vallokalen för det valdistrikt där han är upptagen i röstlängd eller, om han vistas utomlands, hos närmaste utlandsmyndighet där röstning äger rum, får lämna valseدل genom bud. Bud får den vara som är väljarens barn, barnbarn, fader, moder eller syskon eller hans vårdare och som fyllt 18 år. Sådan valseدelsförsändelse anordnas på följande sätt.

Väljaren lägger för varje valsjälv in sin valseدل i ett innerkuvert. I närvaro av budet och ett vittne lägger han sedan in iordningställda innerkuvert i ett ytterkuvert för valseدelsförsändelse och tillsluter detta. Därefter tecknar väljaren på ytterkuvertet försäkran på heder och samvete att han förfarit på detta sätt samt att han av anledning som anges i första stycket ej kan inställa sig för röstning i vallokalen för valdistriktet eller hos utlandsmyndigheten.

³ Senaste lydelse 1978:907.

⁴ Senaste lydelse 1976:99.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Budet och vittnet intygar skriftligen att väljaren egenhändigt undertecknat försäkran samt att något förhållande som strider mot innehållet ej är känt för dem. Vittne skall ha fyllt 18 år. Väljarens make eller barn eller makens barn får ej vara vittne.

Valsedelsförsändelse får vara anordnad tidigast 24 dagar före valdagen. Dagen för valsedelsförsändelsens anordnande anges på ytterkuvertet.

5 §⁵

Väljare som betjänas av lantbrevbärare får lämna valsedel genom denne, om röstning äger rum vid den postanstalt till vilken lantbrevbäraren är knuten. Vid val som ej omfattar hela riket får dock centrala valmyndigheten på förslag av postverket begränsa antalet linjer vid vilka valsedel får lämnas genom lantbrevbärare.

Valsedelsförsändelse som avses i första stycket anordnas på följande sätt. Väljaren lägger för varje val själv in sin valsedel i ett innerkuvert. I närvaro av ett vittne lägger han sedan in iordningställda innerkuvert i ett ytterkuvert för valsedelsförsändelse och tillsluter detta. Därefter tecknar väljaren på ytterkuvertet försäkran på heder och samvete att han förfarit på detta sätt. Vittnet intygar skriftligen att väljaren egenhändigt undertecknat försäkran. Vittne skall ha fyllt 18 år. Väljarens make eller barn eller makens barn får ej vara vittne, ej heller lantbrevbäraren.

Valsedelsförsändelse får vara anordnad tidigast 24 dagar före valdagen. Dagen för försändelsens anordnande anges på ytterkuvertet.

Väljaren lämnar själv valsedelsförsändelsen och sitt röstkort till lantbrevbäraren. Väljare som ej är känd för lantbrevbäraren skall legitimera sig. Gör han ej det, får han icke lämna försändelsen. Lantbrevbäraren intygar på ytterkuvertet att hon mottagit försändelsen av väljaren.

6 a §

Vid ordinarie val till riksdagen samt val i hela riket av landstingsledamöter och kommunfullmäktige får valsedelsförsändelse vara anordnad tidigast 24 dagar före valdagen. Försändelse som lämnas på fartyg får dock vara anordnad tidigast 55 dagar före valdagen.

⁵ Senaste lydelse 1975:310.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Vid annat val än i första stycket sägs får valsedelsförsändelse som lämnas i vallokal och på postanstalt vara anordnad tidigast 17 dagar före valdagen. Försändelse som lämnas hos utlandsmyndighet får vara anordnad tidigast 24 dagar före valdagen och försändelse som lämnas på fartyg tidigast 45 dagar före valdagen.

Dagen för försändelsens anordnande anges på ytterkuvertet.

8 §^o

Lämnas valsedelsförsändelse på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg, kontrollerar röstmottagaren att försändelsen är i föreskrivet skick och har anordnats inom föreskriven tid samt att ytterkuvertet är tillslutet. I närvaro av den som har lämnat valsedelsförsändelsen lägger därefter röstmottagaren in försändelsen i ett ytterkuvert med fönster tillsammans med väljarens röstkort, vilket placeras närmast ytterkuvertets fönster, och tillsluter ytterkuvertet. Röstmottagaren tar slutligen hand om ytterkuvertet samt antecknar på en särskild förteckning väljarens namn och den valnämnd till vilken ytterkuvertet skall sändas. På ytterkuvertet antecknas det värdepостnummer som är angivet i förteckningen.

Kan den som vill lämna valsedelsförsändelse hos utlandsmyndighet eller på fartyg ej förete väljarens röstkort skall röstmottagaren, med ledning av väljarens pass och de uppgifter om väljaren som budet kan lämna, upprätta ett adresskort. Vid röstning på fartyg får väljarens sjöfartsbok eller annan giltig identitetshandling företes i stället för pass.

Är den som vill lämna valsedelsförsändelsen ej känd för röstmottagaren, skall han legitimera sig. Gör han ej det, får han icke avlämna försändelsen.

Denna lag träder i kraft den

^o Senaste lydelse 1981:525.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval

Härigenom föreskrivs att 30 och 37 §§ lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Röstning får ske på varje postanstalt inom riket från och med den tjugofjärde dagen före valdagen till och med närmaste helgfria dag före valdagen, om ej annat följer av andra eller tredje stycket.

Föreslagen lydelse

30 §²

Vid val i hela riket av kyrkofullmäktige får röstning ske på varje postanstalt inom riket från och med den tjugofjärde dagen före valdagen till och med närmaste helgfria dag före valdagen. Vid annat val får röstning på postanstalt ske från och med den sjuttonde dagen före valdagen till och med närmaste helgfria dag före valdagen. Att röstning på postanstalt i vissa fall kan begränsas framgår av andra och tredje styckena.

Röstning på postanstalt äger rum under tid då postanstalt är öppen för allmänheten. På förslag av postverket får centrala valmyndigheten begränsa den tid då röstning får ske på postanstalt. Röstning skall dock alltid kunna äga rum under minst en timme varje dag då postanstalten är öppen för allmänheten.

Finns det särskilda skäl, får centrala valmyndigheten på förslag av postverket bestämma att röstmottagning skall anordnas endast på vissa postanstalter. Vid val som omfattar hela riket skall röstning dock alltid kunna äga rum på minst en postanstalt i varje kommun.

Inrättas med anledning av valet postanstalt vid sjukhus, ålderdomshem, kriminalvårdsanstalt eller liknande vårdinrättning eller vårdanstalt, äger röstning där rum på tid som postverket bestämmer efter samråd med valnämnden och med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning, dock tidigast sjunde dagen före valdagen. Postverket skall samråda med valnämnden och med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning om hur röstningen skall genomföras. På begäran av postverket skall valnämnden utse erforderligt antal personer att biträda röstmottagare på postanstalten.

37 §³

I fråga om anordnande av valseldsförsändelse äger 11 kap. 1 § andra och tredje styckena, 3 § andra och tredje styckena samt 5 § andra och

I fråga om anordnande av valseldsförsändelse äger 11 kap. 1 § andra stycket, 3 § andra stycket, 5 § andra stycket samt 6 a § vallagen

¹ Lagen omtryckt 1979:376.

² Senaste lydelse 1981:526.

³ Senaste lydelse 1975:311.

Nuvarande lydelse

tredje styckena vallagen (1972:620) motsvarande tillämpning. I fråga om avlämnande av valsedelsförsändelse till lantbrevbärare äger vidare 11 kap. 5 § *fyjärde* stycket vallagen motsvarande tillämpning.

Föreslagen lydelse

(1972:620) motsvarande tillämpning. I fråga om avlämnande av valsedelsförsändelse till lantbrevbärare äger vidare 11 kap. 5 § *tredje* stycket motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den

Sammanställning av remissyttrandena över vallagskommitténs betänkande (Ds Ju 1981:21) Tiden för extra val till riksdagen

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av postverket, riksskatteverket (RSV), Sveriges ambassad i Washington, Sveriges ambassad i Nairobi, Sveriges ambassad i Oslo, Sveriges ambassad i Bonn, länsstyrelsen i Stockholms län, länsstyrelsen i Malmöhus län, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, länsstyrelsen i Jämtlands län, lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi, lokala skattemyndigheten i Kristianstads fögderi, lokala skattemyndigheten i Gällivare fögderi, Svenska kommunförbundet, valnämnden i Stockholms kommun, Utlandssvenskarnas Förening, Sveriges redareförening och Svenska sjöfolksförbundet.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har bifogat yttranden av lokala skattemyndigheten i Malmö fögderi och valnämnden i Malmö kommun. Valnämnden i Stockholms kommun har såsom eget yttrande åberopat ett tjänsteutlåtande av valnämndens kansli.

1 Allmänt om remissutfallet

Betänkandet har fått ett positivt mottagande. Kommitténs förslag tillstyrks eller lämnas i sina huvuddrag utan erinran av de flesta remissinstanserna.

RSV framhåller att vallagskommitténs arbete har bedrivits i nära samarbete med *RSV*'s valsektion, som under utredningens gång fått tillfälle lämna synpunkter på de förslag till åtgärder som kommittén framför. *RSV* finner förslagen genomgående godtagbara från valadministrativ synpunkt och anser sålunda att tiden för att genomföra extra val kan förkortas till omkring 50 dagar genom de föreslagna lagändringarna och de i betänkandet redovisade rutinerna.

Länsstyrelsen i Malmöhus län menar att kommitténs olika förslag till förkortning av tiden för extra val är realistiska och ägnade att läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Kommitténs förslag bör därför genomföras.

Svenska kommunförbundet tillstyrker de föreslagna ändringarna som bör göra det möjligt att genomföra extra val inom en tid av omkring 50 dagar från beslutet.

Valnämnden i Stockholms kommun påpekar att fristen för planering och genomförande av extra val är beroende dels på de övriga frister som gäller för val och dels på myndigheternas och partiernas interna administration. Den tidsfrist om ca 50 dagar som kommittén föreslår baseras på en mängd aktiviteter som var och en är tidsmässigt hårt reglerad. För att de snäva tidsramarna skall klaras är det mycket väsentligt att alla berörda kan hålla den uppsatta tidsplanen. Valnämnden, som svarar för mycket av den

praktiska hanteringen vid val, är beroende av att de statliga myndigheterna snabbt lämnar den information som är väsentlig för valnämndernas planering. Vidare är valnämnden beroende av att erforderligt antal valförrättare kan anskaffas till valdagen. Övriga moment i valförberedelserna, där valnämnden själv svarar för planering och har egna resurser, borde inte innebära några större svårigheter. De löpande extrainsatser som erfordras för en högre beredskap innebär visst extra arbete och därmed ökade kostnader. Merkostnaderna torde dock vara marginella. Vid ett genomförande av ett extra val med så kort varsel som föreslagna 50 dagar är det ofrånkomligt med vissa tillkommande kostnader. Med den korta tid som står till buds måste kansliet vidtaga extraordinära insatser i form av extra personal och övertid för att klara det pressade tidsschemat.

2 Valförberedelser

2.1 Indelning i valdistrikt m. m.

Enligt *valnämnden i Malmö kommun* sker i Malmö kommun årligen en viss översyn av indelningen i valdistrikt. Om det under mellanvalsåren inträffar större förändringar i befolkningsstrukturen tar valnämnden initiativ till en anpassning till de aktuella befolkningsförhållandena. Särskilt gäller detta om antalet röstberättigade i något valdistrikt under mellanvalsåren väsentligt kommit att överstiga 1 800. Befolkningsutvecklingen i Malmö har dock under senare år varit sådan att ändring i valdistriktsindelningen under mellanvalsåren inte varit påkallad.

2.2 Vallokaler och valförrättare

Vad gäller anskaffning av vallokaler anser *Svenska kommunförbundet* att det bör vara möjligt för valnämnderna att hålla de tidsfrister som förutsätts i betänkandet. Redan i dag finns en viss framförhållning så till vida att valnämnderna vanligen har förteckningar över aktuella vallokaler. Förteckningarna brukar kompletteras vid behov, t. ex. då ny vallokal behövs efter ändrad indelning av valdistrikt och då andra omständigheter inträffar som gör att tidigare använda vallokaler inte kan utnyttjas.

Enligt *valnämnden i Stockholms kommun* görs en översyn av vallokalerna under februari och mars valåret. Beslut fattas i valnämnden under april månad. Före utgången av april lämnas besked till länsstyrelsen som underlag för röstkortsframställning. Enligt kommitténs förslag skall beslut om vallokaler föreligga inom tio dagar efter förordnandet om extra val. Förslaget innebär att kansliet löpande måste ha en ajourförd förteckning över lämpliga vallokaler. Här måste särskilt beaktas de lokaler som tillhandahålls genom externa lokalupplåtare såsom banker, försäkringskassor m. fl. Sådana

upplåtelse måste fortsättningsvis regleras genom ett avtalsförfarande som omfattar minst tre år. Övriga lokalupplåtelse som regleras inom kommunen torde inte medföra några problem. Kansliet har inget att erinra mot en tidsfrist på tio dagar för besked om vallokaler. En viss merkostnad för ajourföring av vallokalförteckning uppkommer dock.

Valnämnden i Malmö kommun uppger att kontroll av att avsedda vallokaler är tillgängliga även sker under mellanvalsåren.

Länsstyrelsen i Stockholms län tar upp frågan om lokal för röstsammaanräkningen. De ökade kraven på snabbhet förutsätter enligt länsstyrelsen givetvis en högre grad av beredskap hos de valadministrerande myndigheterna. För länsstyrelsens del är det särskilt frågan om lämplig och tillräckligt stor lokal för sammanräkningen som kan bli svår att lösa med kort varsel. Eftersom länet vid ett extra val till riksdagen har att genomföra sammanräkningen av rikets två största valkretsar måste länsstyrelsen organisera en stor sammanräkningsapparat. Mer än 100 personer måste engageras i det direkta arbetet med sammanräkningen – länsstyrelsens dataenhet oräknad. Den stora personalstyrkan samt kraven på snabbhet, säkerhet (bevakning) och den omständigheten att valsammanräkningen är en offentlig förrättning kräver stora och ändamålsenliga lokaler – som länsstyrelsen inte disponerar i nuläget utan måste anskaffa inför varje val. Ytterligare ett krav på sammanräkningslokalen är att man där på valdagens kväll skall kunna organisera mottagningen av valmaterialet från Stockholms kommuns 432 valdistrikt. På kort tid skall nära 900 personer tas emot för att lämna in sitt valmaterial. Detta ställer vissa krav på lokalens belägenhet och planering. Hösten 1979 kunde länsstyrelsen disponera ett stort nedlagt postkontor (gamla Stockholm 16). Inför den ordinarie valsammanräkningen hösten 1982 är lokalfrågan ännu inte löst. Vid en så viktig angelägenhet som att genomföra ett extra val till riksdagen anser sig dock länsstyrelsen kunna utgå från att sådana praktiska problem som tillgång till lämpliga lokaler och lösgörande av personal som skall ingå i sammanräkningsenheten kommer att prioriteras mycket högt.

Flera remissinstanser har synpunkter på frågan om rekrytering och utbildning av valförrättare.

Postverket framhåller att verket på begäran av grundlagskommittén sommaren 1980 genomförde en viss utredning för att få en närmare uppfattning om möjligheterna att genomföra poströstning med en total tidsåtgång för förberedelser och genomförande av 45 resp. 60 dagar. En av de faktorer, som ingick i utredningen, var utbildningen av röstmottagare. Behovet av en sådan utbildning är olika stort, beroende på om ett extra val (resp. ett omval) skall genomföras nära ett tidigare genomfört ordinarie val eller vid en senare tidpunkt. Man kan utgå från att om ett extra val skall genomföras relativt kort tid efter ett ordinarie val är en ny utbildning knappast erforderlig. Behovet ökar sedan i takt med avståndet i tid mellan

det ordinarie valet och ett extra val. – En annan orsak till att utbildning av röstmottagare behöver genomföras är om nya röstmottagare behöver anlitas. Behovet av utbildning är även av detta skäl beroende på tidsavståndet mellan ett ordinarie och ett extra val. Ju längre tid som har förflutit från det ordinarie valet, ju fler nya kassörer behöver få utbildning i röstmottagning. – Behovet av utbildning är också avhängigt av vilken typ av val som skall genomföras. Om det gäller ett extra val av kyrkofullmäktige i någon eller några församlingar är givetvis behovet av utbildning mindre. Vid sådana val behöver ju inte så många röstmottagare anlitas som vid ett extra val till riksdagen. – I betänkandet föreslås att poströstningstiden förkortas från 24 till 17 dagar. Postverket ser denna förkortning som en fördel när utbildning av röstmottagare behöver genomföras. Det är angeläget att tiden från förordnandedagen till första poströstningsdagen inte blir kortare än ca fyra veckor.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län uppger att rekrytering av kvalificerade valförrättare är ett problem som främst drabbar de större kommunerna. För Göteborgs kommun med 293 valdistrikt rör det sig om ca 2 500 valförrättare. På grund av rörligheten bland befolkningen i en kommun av Göteborgs storlek måste man räkna med ett stort bortfall av valförrättare mellan valen. Eftersom vakanser skulle bli kända av valnämnden först ett par veckor före valdagen kan det uppstå svårigheter att garantera ett tillräckligt antal valförrättare i alla vallokaler. Särskilda problem skulle uppstå vid ev. extra val under sommarperioden, då ett stort antal valförrättare har posten eftersänd eller är bortresta. Att enligt 3 kap. 5 § ValL tvinga människor att tjänstgöra som valförrättare synes inte praktiskt genomförbart.

Svenska kommunförbundet påpekar att det finns en viss beredskap i fråga om valförrättarna. Valnämnderna har i allmänhet register över de valförrättare som tjänstgjort vid tidigare val. Från dessa bör inom relativt kort tid besked kunna fås om de kan tjänstgöra vid det extra valet. Det går dock inte att utesluta att vissa svårigheter kan uppstå, särskilt i de största kommunerna.

Genomförandet av extra val kräver enligt *valnämnden i Stockholms kommun* en organisation av samma storleksordning som ordinarie val. Den största skillnaden är att det valadministrativa arbetet kan avslutas några timmar tidigare och att röstmottagningen under dagen går snabbare. Vid varje val har rekryteringen av valförrättare vållat de största bekymren. Det har helt enkelt varit svårt att få tillräckligt många och kvalificerade valförrättare. Rekryteringsperioden omfattar normalt ca sex månader. Rekryteringsrutinerna är också anpassade till den utsträckta rekryteringsperioden. Vid en tidsfrist på 50 dagar ställs helt andra krav på både rekryteringsrutiner och valförrättarkåren. Så länge ett avkortat öppethållande i vallokalerna inte är möjligt erfordras i Stockholm ca 2 650 valförrättare vid ett extraval. Härutöver engageras ytterligare ca 350 valfunktionärer för

olika arbetsuppgifter. Hanteringstiden för rekrytering av de ca 3 000 valfunktionärerna kan nedbringas i erforderlig omfattning genom den maskinella utrustning som kansliet avser att nyttja fr. o. m. de ordinarie valen 1982. Rekryteringsrutinerna får här utformas så att tidsfristen på 50 dagar klaras. Svårigheterna, som nämnden ser det, är att få ett tillräckligt antal valförrättare att ställa upp. Det är också väsentligt att så många som möjligt av de erfarna förrättarna har möjlighet att medverka då någon mer omfattande utbildningsverksamhet inte torde hinnas med. Valnämnden får bl. a. inrikta sig på att hitta nya målgrupper för rekryteringsarbetet. Här angivna problem torde främst gälla de större kommunerna.

Sammanfattningsvis konstaterar valnämnden att rekryteringen av valförrättare inte bör innebära några oöverstigliga svårigheter. De administrativa systemen kan anpassas till tidsfristen. Arbetet som valförrättare måste dock göras attraktivare, så att absoluta flertalet valförrättare hörsammar nämndens kallelse till förrättning. Rekryteringskampanjens inriktning får också ses över. Nämnden räknar med smärre kostnadsökningar för att hålla en högre beredskap avseende rekryteringsrutinen, uppskattningsvis ca 6 000 kr. per år.

Nämnden kan i detta sammanhang inte underlåta att åter föra fram sitt förslag om att vid extraval och folkomröstningar antingen reducera öppethållandetiden eller slå ihop två valdistrikt till ett. Valens kostnader och problemen med rekryteringen skulle härvid minska.

Valnämnden i Malmö kommun uppger att register över de valförrättare, som tidigare tjänstgjort i valdistrikten, förs i form av lösbladssystem. Under mellanvalsåren sker översyn av detta register varje höst. Vidare upprätthåller valnämnden under mellanvalsåren en viss beredskap så att man på mycket kort tid kan sända förfrågan till de personer, som tidigare anlitats som valförrättare. Sammanfattningsvis kan därför valnämnden uttala att den av kommittén angivna tiden om en månad för rekryteringsåtgärder i fråga om valförrättare får anses tillräcklig för Malmö kommuns vidkommande.

2.3 Registrering av partibeteckningar och anmälan av ombud

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län påpekar att en registreringsansökan skall ha kommit in till centrala valmyndigheten före utgången av februari månad valåret för att partibeteckningen skall åtnjuta skydd vid valet. För extra val gäller den bestämmelsen att ansökan skall ha kommit in till myndigheten inom en vecka efter det att beslut om valdagen meddelats. Om partiet inte är representerat i riksdagen skall ansökan åtföljas av egenhändigt undertecknade förklaringar av minst 1 500 av partiets medlemmar att de biträder ansökan. Länsstyrelsen anser det tveksamt om ett parti på så kort tid som en vecka verkligen kan hinna med att införskaffa det antal namnunderskrifter som erfordras.

2.4 Nominering och anmälan av kandidater

Vad gäller nominering av kandidater påpekar *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* att nomineringsarbetet vid ordinarie val i regel börjar året innan valåret och leds av partiernas distriktsstyrelser. Länsstyrelsen delar kommitténs uppfattning att partierna inte kan tillåtas genomföra lika tidskrävande nomineringsprocedur vid extra val som vid ordinarie val. Partierna bör som kommittén föreslagit kunna till länsstyrelsen insända anmälan om kandidater och beställning av valsedlar senast 17 dagar efter beslut om extra val. Det är dock mera tveksamt om tiden räcker till för de mindre partier som inte har länsorganisationer och för de nya partier som – efter det registrering skett – även vill ställa upp i valet.

När det gäller anmälan av kandidater framhåller *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* att länsstyrelsen granskar att kandidatanmälan upptar föreskrivet antal personer, att skriftlig förklaring från varje kandidat finns med och att anmälan undertecknats av behörig företrädare för partiet. Länsstyrelsen kontrollerar vidare kandidaternas valbarhet och andra uppgifter mot röstlängdsregister etc. Kommittén räknar enligt länsstyrelsens mening alltför optimistiskt med att granskningen skall klaras av på en enda dag. Brister i fråga om kandidaternas personnummer, vilket inte är ovanligt, och förklaringar gör att man får räkna med att anmälningarna inte kan färdigbehandlas så snabbt som kommittén förutsätter. Minst två dagar behövs säkerligen för detta arbete. Länsstyrelsen anser inte att partiernas företrädare behöver vara tillgängliga på länsstyrelsen utan att de i stället kan stå till förfogande på hemorten för att snabbt kunna införskaffa och effektuera ev. brister i anmälan och valsedelsbeställning.

2.5 Valsedlar och övrig valmateriel

Postverket påpekar att det i betänkandet nämns att partierna vill ha valsedlarna levererade innan poströstningen börjar, alltså senast 18 dagar före valdagen med den av kommittén föreslagna poströstningsperioden. Vid ordinarie val brukar partierna enligt postverket i stor utsträckning sända ut valsedlar tillsammans med olika trycksaker till väljarna. Om, såsom nu föreslås för extra val, valsedlar med kandidatnamn levereras till partierna dagen innan poströstningen börjar, är det givetvis inte att påräkna att också väljarna skall få valsedlar hemsända före poströstningens början. Om vidare poströstningen förkortas med en vecka, torde intresset och behovet av att poströsta vara stort redan första poströstningsdagen. Ett stort antal väljare torde därigenom vara hänvisade till att använda sig av partimarkerade valsedlar, i varje fall under de första dagarna av poströstningen. Postverket anser sig inte kunna avgöra om detta innebär några större nackdelar för väljarna, partierna eller valförrättarna. Väljarna torde dock komma att förfråga sig om valsedlar med kandidatnamn på postkontoren i än större

utsträckning än vad som är vanligt vid ordinarie val. Från postkontorens sida har man då endast att hänvisa väljarna, antingen till att använda partimärkerade valsedlar eller att vända sig till partiernas expeditioner eller till partiernas valbyråer, om sådana finns på orten.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län påpekar att centrala valmyndigheten bestämmer sista dag för beställning av valsedlar för att leverans skall kunna ske inom stipulerad tid före valdagen. Vid extra val räknar kommittén med att tryckta valsedlar skall kunna vara partierna till handa redan 15 dagar från det nomineringen avslutats. Länsstyrelsens granskning av valsedelsbeställningar och valbarhetskontroll har beräknats till tre dagar. Även denna tid är alltför knappt tilltagen. Minst en vecka behövs för detta arbete. Granskning av sådana beställningar kan delas in i två moment. Sedan beställningen granskats och befunnits riktig samt förskottsbetalning erlagts för i riksdagen ej representerade partier sänds valsedelsmanuskript till tryckeriet för sättning av korrektur. Först sedan tryckerikontrollanten gett trycklov och underrättat länsstyrelsen härom samt lämnat ev. uppgifter om rättelser i manuskripten sker databearbetning av dessa jämte valbarhetskontroll. Att manuskripten inte databehandlas förrän trycklov meddelats beror på att partierna under tiden hos tryckeriet kan ha ändrat valsedelskorrekturet bl. a. genom att någon kandidat tagits bort och ersatts med någon annan eller att namnordningen på valsedeln ändrats.

Valnämnden i Stockholms kommun framhåller att det är av vitalt intresse för valnämnderna, framför allt för de större valnämnderna med en mer omfattande organisationsapparat, att övriga myndigheter – RSV och länsstyrelserna – snabbt ger sådan information om valet som är styrande för valnämndens vidareinformation och det praktiska genomförandet av valet. Här är RSV:s material särskilt viktigt. Det valmaterial som RSV svarar för måste vara Stockholms valnämnd till handa senast 15 dagar före valdagen. Valnämnden har ett omfattande packnings- och transportsystem för fördelning och distribution till ca 430 valdistrikt. RSV:sHandledning för valförrättare, vallagarna och förseglingsmaterialet måste vara valnämnden till handa senast 22 dagar före valdagen.

2.6 Röstlängder och röstkort

Postverket påpekar att röstkorten enligt vallagskommittén inför ett extra val kan sändas ut till de röstberättigade ca 20 dagar från beslutet om extra val. Om valdagen bestäms till 50 dagar efter förordnandet, vilket är kommitténs utgångspunkt i betänkandet, kan således röstkorten lämnas för postbefordran 30 dagar före valdagen. Kommittén anser dock att röstkorten inte bör distribueras alltför lång tid före poströstningens början och föreslår att röstkorten skall kvarligga hos de lokala skattemyndigheterna ytterligare 10 dagar. Röstkorten skulle sålunda lämnas för postbefordran 20 dagar före

valdagen eller endast tre dagar före poströstningens start.

Eftersom poströstningen förmodligen kommer att få stor omfattning redan från första dagen är det enligt postverket angeläget att de röstberättigade får röstkortet senast dagen före poströstningens start. Så bör i all möjlig utsträckning vara fallet även när röstkortet skall eftersändas till en ny adress. Kommitténs motiv för att vid extra val låta röstkortet kvarligga hos de lokala skattemyndigheterna är, att det finns en risk för att röstkortet kommer bort om de når de röstberättigade alltför lång tid före poströstningens början. Postverket anser den risken vara liten. Den kan inte jämföras med den risk som finns när röstkortet för kyrkofullmäktigvalet sänds ut tillsammans med röstkortet för septembervalen, som sker de år då ordinarie val hålls. Postverket anser därför inte att röstkortet skall kvarligga hos de lokala skattemyndigheterna i tio dagar. Eftersom röstkortet kan sändas ut 30 dagar före valdagen, bör de också lämnas för postbefordran då eller senast 24 dagar före valdagen. Då finns goda möjligheter att trots ev. trafikstörningar och eftersändningar distribuera röstkortet så att de når väljarna före poströstningens början.

Postverket föreslår vidare en följdändring i 15 § lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval.

RSV framhåller att röstlängderna, som upprättas årligen, baserar sig på folkbokföringen per den 1 juni och fastställs den 1 september med giltighetstid till den 30 augusti påföljande år. En uppdatering av röstlängderna framför allt beträffande förändringar av adresser och uppgifter om avlidna och utvandrare är som kommittén framhållit önskvärd vid utsändningen av röstkort eftersom betydande skiljaktigheter kommer att finnas om extra val hålls längre tid efter röstlängdernas upprättande. Kommittén förutsätter att program för uppdatering av röstlängdsregistren finns färdiga.

Dessa program kan emellertid enligt RSV med hänsyn till befintliga personalresurser inom den projektgrupp, som svarar för ADB-stödet inom den här aktuella sektorn, inte färdigställas förrän tidigast den 1 juli 1982. Anledningen härtill är att denna projektgrupp är helt upptagen med det arbete som krävs för att det av statsmakterna förutsatta ADB-stödet skall kunna lämnas vid de allmänna valen 1982. För att utföra det nödvändiga systemarbetet krävs god kännedom om systemområdet och sådan saknas utanför projektgruppen.

Om projektgruppens personal måste användas för andra arbetsuppgifter än dem som planerats föreligger stor risk att ADB-stödet vid de allmänna valen äventyras.

Förhållandet att röstlängderna vid ett extra val som hålls längre tid efter längdernas fastställande inte återspeglar aktuella adresser m. m. medför inga rättsförluster för rösträttens utövande men leder däremot till olägenheter för allmänheten och myndigheterna.

Lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi anser att det mest tidsödande momentet i myndighetens befattning med röstkort bortfaller vid extra val till riksdagen, nämligen avlägsnandet av makulerade röstkort för kyrkofullmäktigval. F. n. skall den lokala skattemyndigheten också stickprovsvis kontrollera röstkortens uppgifter om valdistrikt, vallokaler och valtider. Lokala skattemyndigheten i Stockholm har hittills inte konstaterat något behov av denna kontroll. Enligt myndighetens uppfattning bör det därför inte uppstå någon olägenhet för väljarna om röstkorten vid extra val till riksdagen skickas direkt från länsstyrelsen till de röstberättigade. – Sådana ändringar i röstlängden som föranletts av beslut i anmärkningsärenden förs f. n. inte in i länsstyrelsens röstlängdsregister. Dessa ändringar förs däremot manuellt in i längderna men slår alltså inte igenom vid framställning av röstkorten. Kommittén föreslår att ändringar i röstlängden genom beslut i anmärknings- och rättelseärenden skall införas i länsstyrelsens röstlängdsregister. Antalet sådana ändringar är marginellt och kan under valåret 1982 gissningsvis komma att uppgå till 2 500 för hela riket. Då antalet ärenden är så obetydligt finns väl en viss risk att de – under rådande brådska – kommer bort i hanteringen. Det måste därför klart utsägas vilken instans som har ansvaret för röstlängdsregistrets aktualisering i detta hänseende. – Om ett extra val hålls vid sådan tidpunkt att ett rättelseförfarande är uteslutet, måste informationen till väljarna klargöra detta.

Lokala skattemyndigheten i Malmö fögderi påpekar att den väsentligaste arbetsuppgiften för lokala skattemyndighetens del när det gäller val till riksdagen utgörs av kontrollen av röstkorten. De i betänkandet föreslagna förändringarna av förfarandet vid extra val innebär att lokala skattemyndigheten har i det närmaste två veckor på sig för denna kontroll. Då denna tid får anses tillräcklig har myndigheten för sin del intet att invända mot vad kommittén föreslagit.

Lokala skattemyndigheten i Kristianstads fögderi anser att med de av kommittén gjorda förslagen några större svårigheter inte skall behöva uppstå för myndigheten att medhinna sina uppgifter inför ett extra val. Med hänsyn till att röstkorten inte behöver sändas ut förrän tjugonde dagen före valet har myndigheten ca 14 dagar till sitt förfogande att verkställa erforderlig kontroll. Denna tidsperiod bör vara tillräcklig. Förslaget att låta företrädare för lokal skattemyndighet granska röstkorten på länsstyrelsen direkt i samband med tryckningen synes därför ej erforderligt. – En åtgärd som skulle vara till stort gagn för myndigheten vore om samtliga ändringar i röstlängden registrerades i röstlängdsregistret. Eftersom antalet sådana ändringar är få skulle en sådan åtgärd inte förorsaka mycket arbete. Förfarandet skulle emellertid medföra att myndighetens kontroll av röstlängden icke skulle vara erforderlig. Röstkorten kunde distribueras direkt från datacentralen. En avsevärd rationaliseringsvinst både i tid och personalresurser skulle därmed vinnas. Även om kommittén inte behöver ta

upp frågan i detta sammanhang är det angeläget att förslaget genomförs med det snaraste.

Lokala skattemyndigheten i Gällivare fögderi ansluter sig till kommitténs förslag med följande invändningar. Att personal från lokala skattemyndigheten tillfälligt skulle placeras hos länsstyrelsen för kontroll av röstkort avvisas. Ytterst liten, om alls någon, tidsvinst skulle uppnås härmed. Speciellt inte i större län med många lokala skattemyndigheter och långa reseavstånd. Eftersom röstkortet inte måste skickas ut förrän den tjugonde dagen före valet har myndigheten i det närmaste två veckor för denna kontroll, vilket i vart fall torde vara tillräckligt för en mindre och medelstor lokal skattemyndighet. – Vidare ifrågasätter lokala skattemyndigheten starkt, i likhet med kommittén, om myndighetens kontroll av röstkortet numera är erforderlig. Frågan behöver, som kommittén framfört, inte tas upp i detta sammanhang, men det är däremot enligt myndighetens mening ytterst angeläget att den lös upp snarast, inte minst med hänsyn till lokal skattemyndighets allt mer krympande personalresurser och med ökad kontroll av dataframställda produkter.

3 Förtidsröstning

3.1 Röstning på postanstalter

Postverket anser att en längre poströstningsperiod än 17 dagar inte är lämplig, om man behöver förkorta varseltiden för ett extra val. De åtgärder, som postverket behöver vidta före poströstningens start, kräver sin tid. En längre poströstningsperiod kan innebära onödig tidspress under planeringsstadiet med risk för att fel i olika avseenden uppstår. En kortare poströstningsperiod är heller inte att föredra. Kommittén har i sitt betänkande visat i en figur och en tabell hur antalet poströstande per dag stiger, ju närmare valdagen man kommer. Slopas man den första veckan av poströstningsperioden får man utgå från att de väljare som skulle ha utnyttjat möjligheten att poströsta under den första veckan i stället poströstar senare. Vid 1979 års val poströstade ca 106 000 personer under den första veckan. Under den andra veckan poströstade inte mindre än ca 225 000 personer. Med en ytterligare förkortad poströstningsperiod kan antalet poströstande per dag bli så stort, att stor köbildning ofta uppstår. Detta kan i många fall av väljarna anses vara besvärande och t.o.m. innebära att flera väljare avstår från att rösta.

Med hänsyn till det sagda anser postverket att en poströstningsperiod på 17 dagar är att föredra vid ett extra val till riksdagen. Längden på poströstningsperioden är lämpligt avvägd även vid omval till riksdagen och vid andra extra val.

3.2 Röstning hos utlandsmyndigheter

Sveriges ambassad i Washington har inte något att erinra mot kommitténs förslag i denna del.

Sveriges ambassad i Nairobi instämmer i UD:s förordande av en generös praxis när det gäller att anordna särskild röstmottagning. Ambassaden har däremot en annan mening i fråga om hos vilka utlandsmyndigheter röstning skall äga rum. Samma motiv som kan finnas bakom UD:s förordade generösa praxis i fråga om anordnande av särskild röstmottagning måste finnas för att öka antalet röstmottagande utlandsmyndigheter. Med hänsyn till den veterligt höga kvaliteten hos de flesta honorärkonsuler torde det inte vara alltför svårt att utfärda för dem klarläggande anvisningar. Språksvårigheterna torde ej heller vara alltför stora, särskilt som man får förutsätta att konsulerna normalt lyckas med att kommunicera med svenska myndigheter och svenska medborgare. Formella fel torde ej kunna uteslutas i vissa fall, men sådana förekommer även vid röstning i Sverige och tas inte till intäkt för att minska medborgarnas möjlighet att utöva sin rösträtt. Det synes vara av stort värde, att varje svensk utomlands skall kunna räkna med att röstning är möjlig på varje utlandsmyndighet. Att den danska vallagstiftningen rymmer en sådan möjlighet talar för att hindren ingalunda är oöverstigligen. En fördel är ytterligare, att en generös regel eliminerar den särskilda beslutsomgången för att fastställa vilka myndigheter som skall vara röstmottagande. Den svensk som av en eller annan anledning befinner sig i utlandet bör kunna utgå ifrån att närmaste utlandsmyndighet är såväl skyldig som behörig att motta en rösthandling. – Ambassaden instämmer i värdet av att ha förpackat valmaterial tillgängligt på utlandsmyndigheterna och finner förslagen om legitimation och tidsfrister välmotiverade.

Sveriges ambassad i Oslo konstaterar att den geografiska närheten till och de goda kommunikationerna med Sverige gör att det normalt inte är förenat med några svårigheter att genomföra röstmottagning i Norge. I betänkandet föreslås bl. a. att UD genom cirkulärtelegram senast dagen efter att beslut om extra val tillkännagetts skall meddela samtliga de utlandsmyndigheter där röstning ägde rum vid närmast föregående val om tidpunkten för det extra valet. Dessa myndigheter skall därvid samtidigt beredas tillfälle att inom viss tid till UD anmäla om det finns skäl att anordna röstmottagning på flera myndigheter inom området än vid det senaste valet. Eftersom röstmottagning också äger rum vid olönade utlandsmyndigheter är innebörden av det sagda oklar för ambassaden. Om meningen är att också dylika röstmottagande utlandsmyndigheter skall tillställas UD:s cirkulärtelegram, föreställer ambassaden sig likväl att det inte är på dem utan på vederbörande ambassad eller generalkonsulat det skall ankomma att ge besked om ev. behov av fler röstmottagningsmyndigheter inom verksamhetsområdet än förut. Ambassaden föreslår emellertid att man överväger nödvändigheten av att man också

vid ett extra val går ut och undersöker om det finns behov av fler röstmottagningsmyndigheter. Med hänsyn till tidsfaktorn och kravet på förenklade och snabbare rutiner inför extra val skulle det därvid i stället kunna beslutas att samma myndigheter som vid föregående ordinarie val skall vara röstmottagare vid det extra valet (med ändring eller tillägg som kan föranledas av att utlandsmyndighet nedlagts eller ny sådan upprättats). På sätt som närmare beskrivs i betänkandet fastställs inför varje ordinarie val, dvs. vart tredje år, en förteckning över vilka myndigheter som då skall vara röstmottagare. Förteckningen blir härigenom fortlöpande uppdaterad med regelbundna mellanrum. Den tid som förflyter mellan de ordinarie valen är relativt kort och synes ej längre än att senaste förteckning alltså bör ha erforderlig aktualitet vid extra val. Om förhållandena likväl någonstans så avsevärt skulle ändrat sig att ytterligare arrangemang för röstmottagning lokalt anses behövt skulle detta kunna lösas ad hoc genom att särskild röstmottagning utom kansliorten anordnas för just detta tillfälle.

Sveriges ambassad i Bonn påpekar att den föreslagna ordningen för röstning utan svårighet kan genomföras vid ambassaden och vid de lönade generalkonsulaten och de olönade konsulat, vid vilka röstmottagning tidigare ägt rum i Förbundsrepubliken Tyskland.

Utlandssvenskarnas Förening anser att det är väsentligt att man bibehåller tillräckliga tidsmarginaler för röstning hos utlandsmyndighet även vid extra val. Det är därför tillfredsställande att kommittén gör ett direkt uttalande i denna riktning. – Vad gäller kommitténs resonemang om tanken att låta samtliga utlandsmyndigheter bli röstmottagare ifrågasätter föreningen däremot om inte svårigheterna överdrivs från UD:s och RSV:s sida. Även om det i vissa enstaka fall, med hänsyn till språksvårigheter eller av andra orsaker, skulle visa sig olämpligt att anförtro röstmottagning åt en utlandsmyndighet förefaller det rimligt att i princip utgå från att samtliga dessa myndigheter skall kunna fullgöra uppgiften i fråga och alltså ha ett äliggande att stå röstberättigade svenskar till tjänst. Om den danska vallagstiftningen innefattar en dylik förpliktelse för danska utlandsmyndigheter är det svårt att inse varför så inte skulle kunna bli fallet i Sverige. – Föreningen aktualiserar också till tanken att man åtminstone i vissa länder skulle kunna utse lokala myndigheter, t. ex. av typen notarius publicus, till röstmottagare. Självfallet förutsätter ett sådant arrangemang att vederbörande svenska utlandsmyndighet övertygar sig om att röstmottagning kan ske på sådant sätt att vallagens bestämmelser uppfylls. I länder med långa avstånd från de platser där svenskar bor och arbetar till närmaste beskickning eller konsulat skulle det väsentligt underlätta röstningsproceduren om möjligheter av nu antytt slag öppnades. Föreningen anser att man i vart fall borde göra ett begränsat försök i denna riktning vid nästkommande allmänna val. Eftersom proceduren vid extra val alltid kommer att innebära särskilda praktiska svårigheter för utlandssvenskarna i vad avser rösträttens utövning i praktiken skulle emellertid möjligheter till röstmottagning hos lokal myndighet bli av särskilt värde just vid dessa val.

3.3 Röstning på fartyg

Sveriges redareförening anser att kommitténs förslag innebär en väsentlig rationalisering av nuvarande omständliga förfarande. Enligt föreningens uppfattning kan härigenom sänkningen av tidsramen inom vilken röstning till extra val får ske på fartyg i utrikesfart från 55 dagar till 45 dagar före valdagen godtas. Detta kan ske utan att de ombordanställdas möjligheter att delta i valet äventyras. Förslaget innebär också lättnader av administrativ art för rederierna, vilket noteras med tillfredsställelse.

Svenska sjöfolksförbundet hänvisar till kommitténs redovisning av de tidpunkter under vilka fartygsröstningen till 1979 års val och folkomröstningen 1980 företogs. Enligt förbundet konstaterar kommittén att endast tio av 152 fartyg förrättat röstning ombord under den förlängda röstningsperioden som då för första gången kunde utnyttjas. Enligt förbundets uppfattning är det ringa antalet fartyg som utnyttjade den förlängda röstningsperioden ingen direkt mätare på behovet och nödvändigheten av längre röstningsperioder för sjöfolk. Försenad ankomst ombord av utsänt valmaterial kan ha fördröjt röstmottagningen ombord, resans längd och möjligheten att avlämna post från fartyget är ett par andra faktorer som kan ha haft betydelse på beslutet om vilken dag röstmottagning skulle ske. Den allmänna tendensen bland väljarna att först i slutskedet av valperioden definitivt besluta sig för vilket parti man skall rösta på kan naturligtvis också ha inverkat på beslutet om när röstningen ombord skulle ske.

Vad avser de överväganden och förslag kommittén framför när det gäller sjöfolkets möjligheter att genom valförrättning ombord delta i extra val, ansluter förbundet sig till kommitténs förslag. Under förutsättning att nödvändigt material finns lagrat ombord och att beslut om på vilka fartyg röstmottagning får äga rum snabbt kan fattas av RSV bör 45 dagar vara till fyllest när det gäller att efter förrättat val från hamn fartyget ankommer kunna få hem försändelse med röstsedlar i tid för sammanräkningen.

Förbundet finner det enbart positivt att kommittén föreslår att fartygens valpaket också skall innehålla material för val av landstingsledamöter och kommunfullmäktige så att en viss beredskap inför alla valtillfällen finns framdeles. Förbundet har redan tidigare föreslagit att problemet med att få ut valmaterial till fartyg som medgivits rätt att företa val ombord skulle lösas på så sätt att materialet alltid fanns tillgängligt ombord.

När det gäller frågan om på vilka fartyg röstmottagning skall anordnas har förbundet tidigare föreslagit att samtliga fartyg som normalt sysselsätts i utrikes fart skulle medges denna rättighet. Att undanta fartyg som under perioden för förtidsröstning ankommer svensk hamn för lossning, lastning eller varvsöversyn innebär egentligen en väsentlig begränsning av rösträtten för ombordanställda på dessa fartyg. Röstavlämning på postanstalt förutsätter ju att den röstande medför sitt röstkort och det är på detta krav möjligheten för de allra flesta av nämnda sjömän att delta i valet strandar.

Att få tag på sitt röstkort är nämligen förenat med stora svårigheter för envar ombordanställd som inte är bosatt på den ort fartyget ankommer till. Tilläggas kan att för lastning eller lossning ligger de flesta fartyg numera endast några timmar i hamn.

Så länge beslut om fartygsröstning fastställs på nuvarande sätt, nämligen av RSV inför varje val, anser förbundet det såväl önskvärt som nödvändigt att de ombordanställdas organisationer liksom hittills bereds tillfälle yttra sig över förslag till förteckning över fartyg på vilka val får förrättas. Remisstiden kan göras mycket kort, konstaterades vid det sammanträffande berörda parter hade med kommitténs ordförande och sekreterare.

4 Övriga frågor

Svenska kommunförbundet anser att vissa kostnadsökningar uppkommer i kommunerna för den ökade beredskap som blir följderna av att tiden för extra val förkortas. Även genomförandet av ett extra val i enlighet med förslaget torde medföra ökade kostnader, bl. a. för övertid.

Frågan om kommitténs förslag kommer att medföra någon ökning av kostnaderna tas också upp av *valnämnden i Stockholms kommun*. Synpunkterna har redovisats under avsnitten 1 och 2.2.

Postverket noterar med tillfredsställelse att informationsbroschyren till hushållen bör kunna färdigställas så snabbt, att den kan nå hushållen i god tid före poströstningens början.

Svenska kommunförbundet fäster uppmärksamheten på att en förutsättning för att ett extra val skall kunna genomföras på så kort tid som omkring 50 dagar är att berörda valmyndigheter, partier och andra erhåller tillräcklig information om förfarandet m.m. Det övergripande ansvaret för denna information bör ligga på riksskatteverket.

Valnämnden i Stockholms kommun framhåller att det är av vitalt intresse för valnämnderna, framför allt för de större valnämnderna med en mer omfattande organisationsapparat, att övriga myndigheter – RSV och länsstyrelserna – snabbt ger sådan information om valet som är styrande för valnämndens vidareinformation och det praktiska genomförande av valet. Här är RSV:s material särskilt viktigt. Det valmaterial som RSV svarar för måste vara Stockholms valnämnd till handa senast 15 dagar före valdagen. Valnämnden har ett omfattande packnings- och transportsystem för fördelning och distribution till ca 430 valdistrikt. RSV:s Handledning för valförrättare, vallagarna och förseglingsmaterialet måste vara valnämnden till handa senast 22 dagar före valdagen.

Nämnden påpekar också att det uppstår vissa speciella problem för nämnden. Behandlingen av förtidsröster, totalt ca 200 000, sköts med hjälp av postverket. Det är postverket som svarar för merparten av den praktiska hanteringen. Valnämnden bör ha ett avtal med postverket som garanterar erforderligt bistånd vid extraval. Lokalfrågan vid poströstanteringen bör

ägnas särskild uppmärksamhet. Valnämndens mottagning av valmaterialet på valdagens kväll har samordnats med överlämnandet till länsstyrelsen. Det är således en organisations- och lokalmässig samordning som avsevärt har underlättat hanteringen för bägge parter. Det är önskvärt att denna samordning kan genomföras även vid ett extraval. Lokalfrågan kan vara svår att lösa med kort varsel.

5 Ikraftträdande

Enligt länsstyrelsen i Stockholms län behöver valmyndigheterna rimligen tid på sig för att inta den högre beredskap som utgör en förutsättning för det snabbare valgenomförandet. Länsstyrelserna håller på att byta datorer. Inkörningsproblem och svårigheter med att framställa nya program gör att dataenheterna f.n. har stora problem att klara sin ordinarie produktion. Länsstyrelsen, som haft tillfälle att inhämta vad RSV anfört i sitt yttrande, delar de farhågor som verket anmält att ett omedelbart ikraftträdande kan föranleda med nuvarande dataresurser.

Vad gäller reformens ikraftträdande kan även hänvisas till RSV:s synpunkter under avsnitt 2.6.

Innehållsförteckning

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
1 Lag om ändring i vallagen (1972:620)	2
2 Lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval	6
3 Lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369)	8
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 10 december 1981	10
1 Inledning	10
2 Allmän motivering	11
2.1 Allmänna synpunkter	11
2.2 Valförberedelser	14
2.2.1 Indelning i valdistrikt m.m.	14
2.2.2 Vallokaler och valförrättare	14
2.2.3 Registrering av partibeteckningar och anmälan av ombud	17
2.2.4 Nominering och anmälan av kandidater	18
2.2.5 Valsedlar och övrig valmateriel	22
2.2.6 Röstlängder och röstkort	26
2.3 Förtidsröstning	30
2.3.1 Röstning på postanstalter	31
2.3.2 Röstning hos utlandsmyndigheter	31
2.3.3 Röstning på fartyg	36
2.4 Övriga frågor	38
2.5 Ikraftträdande	39
2.6 Schematisk tidsplan över förslagen	39
3 Upprättade lagförslag	41
4 Specialmotivering	41
4.1 Förslaget till lag om ändring i vallagen	41
4.2 Förslaget till lag om ändring i lagen om kyrkofullmäktigval	43
4.3 Förslaget till lag om ändring i folkomröstningslagen ...	43
5 Hemställan	43
6 Beslut	44
 <i>Bilagor</i>	
<i>Bilaga 1</i> Kommitténs sammanfattning av sitt förslag	45
<i>Bilaga 2</i> Kommitténs lagförslag	48
<i>Bilaga 3</i> Remissammanställning	55
Innehållsförteckning	70